

2008

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

MAGISTRSKA NALOGA

USPEŠNOST VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA –
VIDIK SPREMLJANJA DOSEŽKOV
ŠTUDENTOV: ŠTUDIJA PRIMERA

MAJA KMETEC

KOPER, 2008

MAGISTRSKA NALOGA

MAJA KMETEC

MASTER THESIS

**USPEŠNOST VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA – VIDIK SPREMLJANJA
DOSEŽKOV ŠTUDENTOV: ŠTUDIJA PRIMERA**

MAJA KMETEC

Mentor: izr. prof. dr. Nada Trunk Širca

**Department of Education
the Manchester Metropolitan University**

September 2008

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Magistrska naloga

USPEŠNOST VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA –
VIDIK SPREMLJANJA DOSEŽKOV
ŠTUDENTOV: ŠTUDIJA PRIMERA

Maja Kmetec

Koper, 2008

Mentor: izr. prof. dr. Nada Trunk Širca

POVZETEK

Visoko šolstvo je v zadnjih desetih letih pod vplivom različnih sprememb. Med skupnimi evropskimi cilji na področju izobraževanja do leta 2010 je izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja ter usposabljanja, ki jih narekuje družba znanja. Strateški cilji Nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije in Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz od leta 2004 do leta 2008 neposredno oziroma posredno spodbujajo slovenske visokošolske zavode k večji učinkovitosti, na primer k večji prehodnosti študentov med letniki in skrajšanju časa študija. Ti cilji pa lahko sprožajo bojazen za »padec« kakovosti ter s tem posledično manjšo konkurenčnost na trgu zaposljivosti. Namen magistrske naloge je na študiji primera ugotoviti, na kakšen način spremljati dosežke študentov, kaj, kako in kdaj z namenom večje uspešnosti visokošolskega zavoda. Anketni vprašalnik za študente je osnova za ugotavljanje odgovornosti, ovir in predlogov za uspešnejši študij, analiza izbrane dokumentacije visokošolskega zavoda pa osnova za vsebinski pregled izbranih analiz ter kazalnikov s področja spremljanja dosežkov študentov in pregled aktivnosti za izboljšanje dosežkov študentov, ki jih visokošolski zavod že izvaja. Rezultati raziskave so pokazali, da študenti izražajo zavedanje o tem, da so sami ključni dejavnik uspešnosti študija. Z navedbo dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost študija in predlogov študenti opredelijo možnosti za razvoj novih aktivnosti za uspešnejši študij. Na podlagi ugotovitev je razbrati, da izbrani visokošolski zavod uporablja instrumentarij in metodologijo na področju spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti ter da se zaveda pomena uspešnosti visokošolskega zavoda, saj izvaja tudi aktivnosti, ki pripomorejo k večji prehodnosti med letniki in skrajšanju časa študija. Na podlagi pregleda analiz v več letih so oblikovane ugotovitve in priporočila, ki bodo lahko v pomoč vodstvu visokošolskega zavoda pri nadaljnjem načrtovanju aktivnosti za uspešnejši študij.

Ključne besede: visoko šolstvo, uspešnost visokošolskega zavoda, evalvacija, samoevalvacija, kazalniki kakovosti, nenehno izboljšanje kakovosti.

SUMMARY

Higher education has undergone various changes in the last ten years. One of the common European objectives in Education and Training to be achieved by 2010 is to improve the quality and efficiency of education and training systems, which the knowledge society requires. The strategic goals of the National Program for Higher Education in the Republic of Slovenia and the Decree on the Public Financing of Higher Education and other Institutions, University Members from 2004 to 2008, directly or indirectly encourage Slovenian higher education institutions to improve their efficiency e.g. to improve transfer from one study year to another and to reduce the length of studies. On the other hand, these objectives might cause a decrease in quality, and thus make the students less competitive in the employment market. This master thesis uses the case study results to establish what, when and how a higher education institution should monitor students' achievements to get better results. Analysing the questionnaires completed by the students, the author has attempted to establish the students' responsibility, their obstacles and suggestions to improve the study results, while the documentation analysis has produced a substantive overview of the chosen indicators and analyses referring to the monitoring of the students' achievements as well as an overview of activities to improve them. The survey results have shown the students' awareness of their crucial role in the study success. Students have indicated the factors of efficiency and suggested some new activities in order to improve the results. It can be realized from the conclusions, that methodologies and tools for monitoring, establishing and assuring quality have been used by the chosen higher educational institution. It can also be seen that the primary interest of the higher education institution is to facilitate transfer from one study year to another and to reduce the length of studies. On the basis of the survey analysis over several years, conclusions and recommendations have been provided, which will help the higher education institution's administration when planning new activities to improve the study results.

Key words: higher education, higher education institution efficiency, evaluation, self-evaluation, quality indicators, continuous quality improvement

UDK: 378-057(043.3)

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila vsem, ki so mi kakor koli pomagali pri nastajanju magistrske naloge:

- mentorici izr. prof. dr. Nadi Trunk Širca za usmeritve in nasvete,
- vodstvu visokošolskega zavoda, ki mi je omogočilo aktivno sodelovanje pri ugotavljanju, spremljanju in zagotavljanju kakovosti visokošolskega zavoda, ter
- vsem sodelavcem, s katerimi smo v zadnjih letih delali na področju nenehnega izboljševanja kakovosti visokošolskega zavoda.

Ne nazadnje se zahvaljujem svojemu možu, D. Benjaminu, ki me je podpiral in mi stal ob strani v času študija, ter otrokoma, ki sta pridno spala, da je mami lahko dokončala magistrsko nalogo.

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Kakovost in evalvacija v izobraževanju.....	5
2.1	Sistemi kakovosti	5
2.2	Evalvacija	9
2.2.1	Samoevalvacija	9
2.2.2	Zunanja evalvacija	10
3	Uspešnost visokošolskega zavoda	13
3.1	Usmeritve EU in slovenska zakonodaja na področju visokega šolstva	13
3.1.1	Bolonjski proces.....	14
3.1.2	Slovenska zakonodaja na področju visokega šolstva.....	15
3.2	Organiziranost visokošolskega zavoda	19
3.3	Financiranje visokega šolstva v RS.....	22
3.4	Zakonodajni vidik pomena evidenc	23
3.4.1	Zbirka podatkov	24
3.4.2	Dostopnost, objava in način obravnave podatkov	27
3.5	Uspešnost VZ	28
3.6	Značilnosti izbranega visokošolskega zavoda.....	30
4	Raziskovalna metodologija	33
4.1	Paradigma raziskovanja.....	33
4.2	Raziskovalni pristop, metode in tehnike zbiranja podatkov.....	33
4.2.1	Anketni vprašalnik	34
4.2.2	Analiza dokumentacije.....	38
4.3	Zanesljivost in veljavnost v raziskovanju	38
5	Analiza in interpretacija podatkov	39
5.1	Analiza anketnega vprašalnika.....	39
5.1.1	Splošni podatki anketirancev	39

5.1.2	Odgovornost za uspešnejši študij.....	42
5.1.3	Predlogi za uspešnejši študij	43
5.1.4	Dejavniki, ki vplivajo na uspešnost študija.....	51
5.2	Analiza dokumentacije	60
6	Ugotovitve in priporočila.....	71
	Literatura in viri	75
	Priloge	83

SLIKE

Slika 2.1.1	Nenehno izboljševanje sistema vodenja kakovosti.....	5
Slika 3.3.1	Predstavitev izobraževanja kot procesa	22

PREGLEDNICE

Preglednica 2.1.1	Število dod. študentov brez absolventov od 04/05 do 07/08.....	1
Preglednica 2.1.1	Število dod. diplomantov od 2005 do 2007	1
Preglednica 2.1.1	Pogosti pojmi v presoji sistema kakovosti	4
Preglednica 2.1.2	Lastnosti kazalnikov.....	7
Preglednica 3.1.1	Temeljne listine s področja visokega šolstva	12
Preglednica 3.1.2	Pomembnejši zakoni in dokumenti	14
Preglednica 3.1.3	Organi in komisije na področju sistema kakovosti	15
Preglednica 3.2.1	Organiziranost izbranega visokošolskega zavoda.....	19
Preglednica 3.4.1	Podatki glede na čas zbiranja podatkov in vrsto evidence	25
Preglednica 3.4.2	Vsebine informacij glede na vrsto in objavo podatkov	28
Preglednica 3.5.1	Pregled izvedbenih nalog in pričakovanih rezultatov	30
Preglednica 4.2.1	Število vpisanih in anketiranih študentov	36
Preglednica 5.1.1	Splošni podatki anketirancev.....	39
Preglednica 5.1.2	Podatki o vpisu anketirancev.....	40
Preglednica 5.1.3	Podatki o študijskih navadah in dosežkih anketirancev	41
Preglednica 5.1.4	Rangi odgovornosti uspešnosti študija (n = 49).....	42
Preglednica 5.1.5	Dejavniki z vidika visokošolskega zavoda.....	52
Preglednica 5.1.6	Dejavniki z vidika študentov	53
Preglednica 5.1.7	Dejavniki z vidika visokošolskih učiteljev in sodelavcev	54
Preglednica 5.1.8	Dejavniki z vidika družine	55
Preglednica 5.1.9	Dejavniki z vidika prijateljev	55
Preglednica 5.1.10	Stališča, ki lahko pripomorejo k uspešnosti študija (n=52)	56
Preglednica 5.1.11	Stališča, ki lahko zavirajo uspešnost študija (n=52)	58
Preglednica 5.2.1	Izvajanja anket glede na ciljno skupino	61

Preglednica 5.2.2	Razvoj gradiv in poročil izbranega visokošolskega zavoda.....	61
Preglednica 5.2.3	Dinamika pridobivanja evidenc znotraj študijskega leta.....	64
Preglednica 5.2.4	Razpis, prijave in vpis na izbrani študijski program	66
Preglednica 5.2.5	Različne analize dosežkov študentov med študijem	67
Preglednica 5.2.6	Pristopi in uspešnost študentov na izpitih	68
Preglednica 5.2.7	Dolžina trajanja študija.....	69

KRAJŠAVE

MERILA	Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela
NPVS	Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije
VZ	Visokošolski zavod
ZVIS	Zakon o visokem šolstvu
ZVIS – UPB2	Zakon o visokem šolstvu – prečiščeno besedilo
ZVIS – UPB3	Zakon o visokem šolstvu – prečiščeno besedilo

1 UVOD

Politične, gospodarske in kulturne spremembe ter globalizacijski procesi tako imenovanih postindustrijskih družb so pred tercialno izobraževanje postavili mnoge nove izzive in spremembe. Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije med velike spremembe, s katerimi je soočeno slovensko visoko šolstvo, uvršča tudi imperativ hitrega institucionalnega razvoja ter hitro naraščanje števila študentov (Ur. l. RS, št. 20/2002, 1).

Iz pregleda gibanja dodiplomskih študentov v slovenskem visokošolskem prostoru vidimo, da se število študentov veča.

Preglednica 2.1 Število dod. študentov brez absolventov od 2004/05 do 2007/08

Število	Študijsko leto			
	04/05	05/06	06/07	07/08
Študenti v Sloveniji	23.604	24.794	25.016	24.924

Vir: Cergolj, 2008, 15.

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (povzeto po SURS 2008b) je zaradi manj številčnih generacij pričakovati umirjanje rasti števila študentov. Enako gibanje je zaznati tudi pri gibanju števila dodiplomskih diplomantov.

Preglednica 1.2 Število dod. diplomantov od 2005 do 2007

Število	Koledarsko leto		
	2005	2006	2007
Diplomanti v Sloveniji	11.882	12.313	11.827

Vir: povzeto po SURS 2008a.

Prav množičnost študija je dodaten razlog, da morajo visokošolski zavodi (v nadaljevanju VZ) večjo pozornost kot doslej nameniti vstopu novincev, uspešnosti študija, večji prehodnosti in zmanjševanju študijskega osipa, večji učinkovitosti ter pravočasnemu dokončanju študija in spremljanju ter spodbujanju kakovosti študija z vzpostavitvijo sistema preverjanja in ocenjevanja kakovosti v visokem šolstvu (NPVS, Ur. l. RS, št. 20/2002, 1518).

Dodatno avtonomijo in odgovornost je država na VZ prenesla s sprejetjem Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov (Ur. l. RS, št. 134/2003), kjer se kot element za izračun pripadajočih letnih sredstev ob študijskem področju upošteva tudi število vpisanih študentov v študijskem letu in diplomantov v preteklem koledarskem letu. S tem so VZ neposredno oziroma posredno spodbujeni, da naredijo korak bliže k večji prehodnosti in skrajšanju časa študija. Na sistemski ravni lahko spodbuda k večji prehodnosti med letniki in skrajšanju časa študija predstavljata bojazen za »padec« kakovosti in s tem posledično manjšo konkurenčnost na trgu zaposljivosti. Manjša konkurenčnost na trgu zaposljivosti lahko srednjeročno vpliva na manjši vpis študentov, dolgoročno pa lahko ogroža tudi obstoj VZ.

Namen magistrske naloge je ugotoviti, na kakšen način spremljati dosežke študentov, kaj, kako in kdaj z namenom večje uspešnosti VZ. Ustrezen način spremljanja dosežkov študentov bi lahko vplival na hitrejše prepoznavanje pomanjkljivosti in omogočil sprotne sprejemanje ukrepov za njihovo odpravo. To bi lahko bil eden ključnih dejavnikov za uspešnost VZ.

Cilji magistrske naloge so:

- raziskati, kako VZ spremlja dosežke študentov;
- raziskati, kaj VZ naredi za boljše dosežke študentov;
- spoznati dejavnike, ki z vidika študentov pomembno vplivajo na njihove študijske dosežke;
- analizirati, komu študenti pripisujejo odgovornost, kje vidijo ovire za uspešen študij in kakšni so njihovi predlogi za uspešnejši študij.

V prvem delu naloge so opredeljena teoretična izhodišča kakovosti in evalvacije v visokem šolstvu. Sledi pregled evropskih usmeritev in slovenske zakonodaje na področju visokega šolstva, ki je poleg sistema financiranja visokega šolstva ter poznavanja posebnosti VZ ključnega pomena za razumevanje uspešnosti VZ.

V empiričnem delu so opredeljene paradigme raziskovanja, raziskovalni pristop, metode in tehnike zbiranja podatkov, vzorčenje ter zanesljivost in veljavnost v raziskovanju. Raziskava je zasnovana kot (kvantitativna) študija primera, pri čemer je »primer« obstoječi sistem zbiranja podatkov o dosežkih študentov na izbranem VZ. Za namen raziskave je uporabljen nestandardiziran anketni vprašalnik, s katerim so pridobljena mnenja študentov glede odgovornosti, ovir in predlogov za uspešnejši

študij. Vzorčenje populacije študentov izbranega VZ je naključno. Kot sekundarni vir informacij je uporabljena dokumentacija izbranega VZ. Z analizo dokumentacije je narejen pregled aktivnosti, ki jih VZ izvaja za uspešnejši študij. Predvsem z vidika, kaj lahko VZ naredi za večjo prehodnost med letniki in skrajšanje časa študija skozi prizmo kakovosti.

Vprašanje kakovosti, evalvacije in z njima povezanih ukrepov na ravni nacionalnih politik je kompleksno. Glede na zapletenost raziskovalnega problema in omejen obseg magistrske naloge je zaznati naslednje vsebinske ter metodološke omejitve:

- v raziskavi je izpostavljen predvsem vidik spremljanja dosežkov študentov na izbranem VZ, čeprav evalvacija praviloma vključuje različne ravni oziroma udeležence in je izvedena z različnimi cilji za različne javnosti;
- uporabljen anketni vprašalnik vsebuje vprašanja odprtega tipa, kar se je izkazalo kot zadostno, a ne dovolj za poglobljeno razumevanje raziskovalnega problema;
- v anketi so sodelovali samo študenti, medtem ko predstavniki visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter diplomantov niso vključeni;
- izbrani raziskovalni pristop (študija primera) ne omogoča posplošitve na druge VZ; analitična pojasnila pa lahko ustvarijo dodano vrednost pri pojasnjevanju ovir in možnosti za uspešnejši študij tako za študente kot za VZ pri organizaciji izobraževalnega dela.

Eno od omejitev je tudi zaposlitev avtorice magistrske naloge na VZ, ki je obravnavan v študiji primera. Avtorica magistrske naloge je bila v preteklih letih aktivno vključena v procese spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti VZ, zato je poskušala pristopiti k raziskavi čim bolj objektivno.

2 KAKOVOST IN EVALVACIJA V IZOBRAŽEVANJU

V tem poglavju so predstavljeni sistemi kakovosti s poudarkom na skrbi za kakovost izobraževanja (študijske dejavnosti) v visokem šolstvu. Opisan je pomen standardov in kazalnikov, s katerimi se kakovost spremlja in preverja. Kot najbolj uveljavljen način spremljanja kakovosti v visokem šolstvu je predstavljena evalvacija z vidika samovealvacije in zunanje evalvacije.

2.1 Sistemi kakovosti

Sistemi kakovosti določajo potek procesov, njihovo vzajemno delovanje, metode za merjenje njihove učinkovitosti ter ukrepe za doseganje planiranih rezultatov in nenehnega izboljševanja. V presoji sistemov kakovosti so pogosto uporabljeni pojmi obvladovanje, zagotavljanje, vodenje in politika kakovosti.

Preglednica 2.1.1 Pogosti pojmi v presoji sistema kakovosti

Pojmi	Opis
Obvladovanje kakovosti	Izvajalne tehnike in aktivnosti, ki se uporabljajo za izpolnitev zahtev glede kakovosti.
Zagotavljanje kakovosti	Vsi načrtovani in sistematični ukrepi, ki so potrebni za doseganje ustreznega zaupanja, da bo izdelek, proces ali storitev izpolnila zahteve glede kakovosti.
Vodenje kakovosti	Vidik celotne funkcije vodenja, ki določa in izvaja politiko kakovosti.
Sistem kakovosti	Organizacijska struktura, odgovornosti, postopki, procesi in viri za izvajanje vodenja kakovosti.
Politika kakovosti	Splošne usmeritve in cilji organizacije glede kakovosti, ki jih formalno določi najvišje vodstvo.

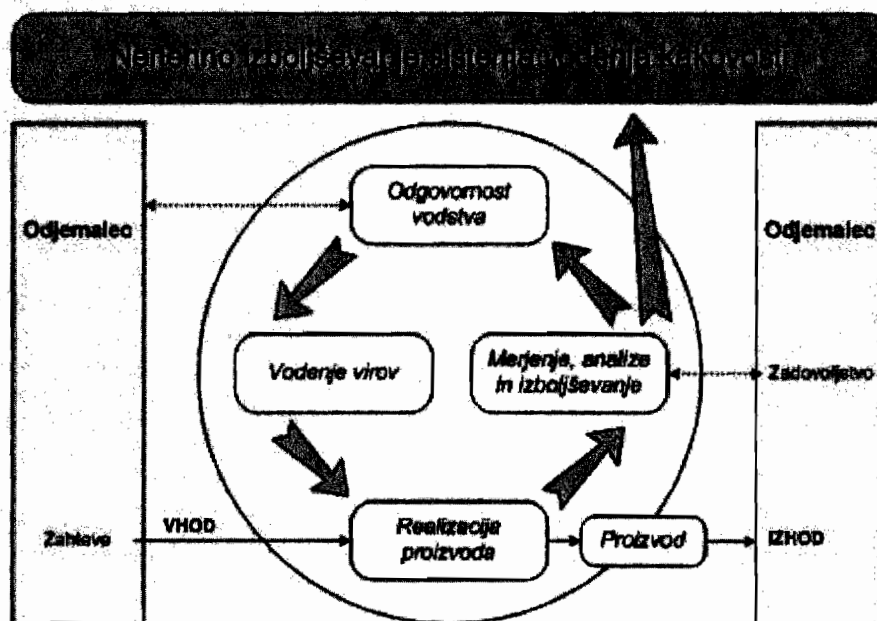
Vir: SLS ISO 8402, 1993.

Pristopi k kakovosti so postopki, s katerimi lahko spremljamo, obvladujemo, zagotavljamo in vodimo kakovost. Kot enega možnih načinov vpeljave pristopa za spremljanje kakovosti navajata Kusek in Rist (2004, 23):

- oblikovanje zelenih ciljev, ki se nanašajo na produkte, storitve in učinke na družbo;
- izbira meril in kazalnikov s katerimi bo mogoče spremljati doseganje zastavljenih ciljev;
- določanje specifičnih ciljev vključno s časovnim rokom za doseganje le teh;
- zbiranje informacij in ocena, v kolikšni meri so bili zastavljeni cilji doseženi;
- analiza in poročanje o doseženih rezultatih;
- uporaba informacij pri odločanju.

Trnavčevič (2000, 17) pravi, da je eno od razumevanj kakovosti tudi to, ki v kakovosti poudarja procesni vidik nenehnega izboljševanja in preverjanja stanja, kar pa je lahko povezano tudi z t.i. audit kulturo.

Slika 2.1.1 Nenehno izboljševanje sistema vodenja kakovosti

Vir: SIST EN ISO 9001, 2000.

Spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti ter nenehno izboljševanje kakovosti Brookes in Downie (2002, 53) opredeljujeta kot ključne dejavnike kateregakoli sistema vodena kakovosti.

Vloge sistemov kakovosti z vidika spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja Weusthof in Frederiks opredelita na primeru VZ. Glede na njihove cilje jih združita v štiri glavne skupine (v Pečar et al 2008, 17):

- prikazovanje odgovornega delovanja (ang. accountability),
- izboljševanje kakovosti delovanja VZ, študijskega programa ali izobrazbe (ang. improvement),
- veljavnost VZ, študijskega programa ali izobrazbe (ang. validation) in
- informiranost sodelujočih (ang. information).

Vloga sistema kakovosti z vidika spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja je v nadaljevanju opredeljena predvsem z vidika izboljševanja kakovosti delovanja VZ.

Skrb za kakovost

Skrb za kakovost pomeni nenehno teženje k napredku. Delovni program o prihodnosti izobraževanja (Evropska komisija 2003, 11) med pomembne dolgoročne strateške cilje uvršča izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja ter usposabljanja. Sistem zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu se je začel postopoma vzpostavljati leta 1996, najprej kot samoevalvacijska dejavnost v VZ (Kump 1996, 33). Zagotavljanje kakovosti se nanaša na načrtovane in sistematične aktivnosti, potrebne za pridobitev primernega zaupanja, da bo izdelek ali storitev zadovoljil dane zahteve po kakovosti (Borahan in Ziarati 2002). Pomembna sestavina zagotavljanja kakovosti visokega šolstva je tudi »skrb za profesionalni razvoj vseh, ki delajo v visokem šolstvu, zlasti pa pedagoških delavcev« (Marentič Požarnik 1998, 30 v Jelenc-Kraševac 2003, 79–80). To prej ali slej vodi v razvijanje kulture, ki v nenehnem izboljševanju kakovosti vidi način življenja (Kapp v Marentič Požarnik 1998).

Standardi in kazalniki

Kakovost se ocenjuje preko standardov in kazalnikov, ki so med seboj močno povezani. Standardi pomenijo vnaprej postavljene kakovostne in količinske norme, kazalnik pa prikazuje, do katere mere je standard dosežen (Kamnar 2000, 146). Vsak kazalnik naj bi imel sedem lastnosti:

Preglednica 2.1.2 Lastnosti kazalnikov

Lastnost kazalnika	Opis kazalnika
Aktivnost	Predstavlja akcijo
Pravilnost	Z namenom kontrole obstaja način do ponovnega izračuna
Razumljivost	Je uporabnikom razumljiv
Soodvisnost	Ocenjuje uspešnost glede na pričakovanja
Spodbujevalnost	Spodbuja k proaktivnosti
Stalnost	Nespremenjenost kazalnika v daljšem časovnem obdobju
Standardiziranost	Dogovorjene mere

Vir: TDWI 2007.

Kazalniki določijo oziroma izpostavijo in opredeljujejo majhne segmente, na katerih oziroma skozi katere uspešnost preverjamo, spodbujamo ter spremljamo (povzeto po Trnavčevič 2000, 14). VZ ocenjuje kakovost tudi preko naslednjih kazalnikov:

- število prijavljenih kandidatov v primerjavi z razpisanimi vpisnimi mesti;
- minimalno število točk za sprejem v primerjavi s prejšnjimi leti;
- število sprejetih študentov glede na željo (vrstni red) izbrane fakultete;
- prehodnost študentov iz letnika v letnik;
- povprečno število pristopov na študenta za uspešno opravljen posamezni predmet;
- povprečna ocena predmeta v primerjavi s povprečno oceno generacije;
- število in odstotek diplomantov (v programu, v posamezni katedri, na posameznega mentorja, somentorja):
- povprečna ocena diplomskih del (v programu, v posamezni katedri, na posameznega mentorja):
- ocena porazdeljenosti diplom med mentorji;
- sorazmerje povprečne ocene opravljenih izpitov in ocene diplome.

2.2 Evalvacija

Evalvacija je eden od najpogostejših načinov spremljanja kakovosti oziroma delovanja na institucionalni ravni, ki jo v razvitih evropskih državah razumejo tudi kot sistematično in kritično analizo kakovosti. Faze spremljanja vključujejo vložek, proces in izložek. Namen evalvacije Worthen et al. (1997) opredeljujejo kot vrednotenje nečesa, da bi pridobili odgovor na zastavljeno evalvacijsko vprašanje, ki bo med drugim služila tudi kot podlaga za izboljšanje (VZ, študijskega programa) in za razvoj organizacijskih zmožnosti. V literaturi najdemo različne definicije evalvacije, ki opredeljujejo namen in uporabo evalvacije in se razlikujejo glede na vrsto evalvacije. Stake (v Hopkins 1989, 16), navaja naslednje vrste evalvacij:

- formativna – sumativna,
- formalna – neformalna,
- evalvacija posameznega primera – evalvacija usmerjena v posploševanje,
- evalvacija produkta – evalvacija procesa,
- opisovanje – presojanje,
- preordinatna (vnaprej načrtana) evalvacija – responzivna (odzivna) evalvacija,
- holistična – analitična in
- notranja evalvacija (samoevalvacija) – zunanja evalvacija.

Različni modeli in pristopi vplivajo na različne definicije evalvacije, vse definicije pa imajo skupno idejo vrednotenja (Brejc 2005, 14). V nadaljevanju sta notranja evalvacija (samoevalvacija) in zunanja evalvacija obravnavani na področju visokega šolstva.

2.2.1 Samoevalvacija

Samoevalvacija šol postaja eden ključnih dejavnikov pri zagotavljanju kakovosti izobraževalnega procesa (Zgaga, 2000). Trunk Širca (2002a) jo opredeli kot enega primernejših načinov zagotavljanja kakovosti, medtem ko jo Rozman et al (1999, 286) razume kot osrednjo aktivnost pri zagotavljanju kakovosti v visokošolskem izobraževanju. Proces izboljšanja kakovosti VZ temelji na samoevalvaciji, tj. prvem koraku v evalvacijskem procesu, za katerega so po mnenju Madausa (2000, 28) odgovorni zaposleni, ki proces tudi izvajajo. Samoevalvacijo lahko pojasnimo kot »proces opredeljevanja, zbiranja in analiziranja kvalitativnih (samoocene zaposlenih in mnenja uporabnikov) ter kvantitativnih (dejstva) informacij«, proces torej, ki omogoča

odločitve o predvidenih (mogočih) modifikacijah, izpopolnjevanju in nadaljevanju študijskih programov ter VZ (Kump 1995, 12). Samoevalvacija opredeljuje kriterije, instrumente in postopke, ki jih upravlja VZ sam. Lahko so bolj ali manj skladni s smernicami presoje zunanjega organa za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti ali spodbujeni s strani tega organa (Pečar et al. 2008, 16). Samoevalvacija je torej lasten razmislek o delovanju VZ na različnih ravneh (institucija, študijski program ali predmet). Če sistem samoevalvacije sledi vzorcem vseh dejavnosti v organizaciji, ki »živi« v kompleksnem in dinamičnem okolju, potem mora tudi ta sistem sam »živeti« in se spreminjati da ne bi postal le »za uporabo izdelan« model (Trunk Širca 2002b, 250). Rezultat samoevalvacije je samoevalvacijsko poročilo, ki je v skladu z Merili za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela (U. l. RS, št. 124/2004) tudi eden od pogojev za sprožitev postopka zunanje evalvacije.

2.2.2 Zunanja evalvacija

Zunanja evalvacija pomeni pregled in poročilo o delu institucije, ki jo opravi skupina strokovnjakov, ki niso del organizacije (Madaus 2000, 28). Kumpova (1996, 23) kot enega glavnih namenov zunanje evalvacije poleg načrtovanja visokega šolstva, vpogleda v kakovost, vrednost za denar, transparentnosti in mednarodne kredibilnosti visokega šolstva navaja odgovornost visokega šolstva do širše družbe (države, davkoplačevalcev). Zunanja evalvacija vključuje kriterije, instrumente in postopke, ki jih opravljajo in izvajajo zunanji organi za spremljanje, ugotavljanje ter zagotavljanje kakovosti. Poleg ocenjevanja kvantitativnih in kvalitativnih dejavnikov je pomembna naloga evalvatorjev v procesu znanja podajanje smernic za nadaljnje izboljšanje VZ ali študijskega programa. S prepoznavanjem pomanjkljivosti v delovanju in opozarjanju na nevarnosti iz okolja lahko zunanja evalvacija prispeva k nadaljnjemu izboljšanju VZ (Pečar et al. 2008, 16–17). Pri zunanji evalvaciji VZ se v skladu z Merili ocenjujejo naslednja področja:

- strategija, organiziranost in vodenje zavoda, urejenost evidenc ter skrb za kakovost,
- izobraževanje – študijska dejavnost,
- znanstvenoraziskovalna, umetniška in strokovna dejavnost,

- visokošolski učitelji in sodelavci, znanstveni delavci ter sodelavci,
- upravni in strokovno-tehnični delavci,
- študenti v VZ,
- prostori, oprema za izobraževalno in znanstvenoraziskovalno dejavnost, knjižnica,
- financiranje izobraževalne/študijske, znanstvenoraziskovalne, umetniške in strokovne dejavnosti ter sodelovanje z družbenim okoljem na regionalni, državni in mednarodni ravni.

Od osmih področjih ocenjevanja VZ je v magistrski nalogi izpostavljeno področje izobraževanja – študijska dejavnost. V Sloveniji je za vodenje zunanjih evalvacijskih postopkov zadolžen Evalvacijski senat Sveta RS za visoko šolstvo, ki ima med svojimi nalogami tudi:

- imenovanje komisij za zunanjo evalvacijo VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega ali strokovnega dela;
- sodelovanje z institucijami ali organi za zunanjo evalvacijo visokega šolstva iz tujine;
- organiziranje usposabljanja zunanjih evalvacijskih komisij in samoevalvacijskih skupin VZ;
- oblikovanje mnenj, priprav in objavljanje poročil o zunanjih evalvacijah.

Prve pilotske zunanje evalvacije kakovosti VZ v Sloveniji so bile izvedene v letu 2006. Njihov namen sta bila predvsem priprava metodologije in ocena uporabnosti Merili za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela (U. l. RS, št. 124/2004). Od leta 2006 naprej se na področju zunanjih evalvacij izvaja veliko aktivnosti, a te niso predmet magistrske naloge. Kot osrednja aktivnost pri zagotavljanju kakovosti VZ je v nadaljevanju poudarek na samoevalvaciji, ki jo izvaja izbran VZ..

3 USPEŠNOST VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA

V prvem delu so navedene evropske usmeritve in slovenska zakonodaja na področju visokega šolstva. Sledi predstavitev organiziranosti in načina financiranja VZ ter zakonodajnega vidika pomena evidenc, ki pomembno vplivajo na uspešnost VZ. V zaključki poglavja je predstavljen VZ, ki je obravnavan v študiji primera.

3.1 Usmeritve EU in slovenska zakonodaja na področju visokega šolstva

Bogata in raznolika evropska kulturna dediščina, ki temelji na avtonomiji visokošolskih ustanov, akademski svobodi, enakih možnostih in demokratičnih načelih, bo olajšala mobilnost, povečala zaposljivost ter okrepila privlačnost in kompetitivnost Evrope (Londonski komuniké 2007, 1). Vzpostavitev evropskega meddržavnega sodelovanja na področju izobraževanja temelji na srečanjih, dogovorih in sporazumih. Pri vzpostavitvi sodelujejo predstavniki visokega šolstva (vlade držav, univerze, študenti in agencije za akreditacijo ter zagotavljanje kvalitete). Z vzpostavitvijo medsebojnega zaupanja so vzpostavljeni pogoji za doseganje bolj transparentnih in primerljivih nacionalnih sistemov.

Preglednica 3.1.1 Temeljne listine s področja visokega šolstva

Ime listine	Leto sprejetja	Temeljna vsebina
Erfurtska deklaracija	1996	Poudarja kakovostno delovanje univerz.
Lizbonska konvencija	1997	Definira elemente in procedure skupnega priznavanja kvalifikacij.
Sorbonska deklaracija	1998	Spodbuja odpiranje in harmonizacijo evropskega visokošolskega izobraževalnega prostora.
Bolonjska deklaracija	1999	Spodbuja k večji primerljivost z namenom rasti mobilnosti študentov in zaposljivosti.
Salamanca deklaracija	2000	Izpostavlja potrebo po ugotavljanju in zagotavljanju kakovosti na nacionalnih ravneh.

Preglednica 3.1.1 – se nadaljuje

Praški komunike	2001	
Berlinski komunike	2003	
Bergenski komunike	2005	Z namenom vzpostavitve medsebojnega zaupanja spodbujajo k učinkovitejšemu zagotavljanju kakovosti.
Londonski komunike	2007	

3.1.1 Bolonjski proces

Bolonjska deklaracija (1999) je začetek tesnejšega sodelovanja med evropskimi državami na področju izobraževanja. Bolonjski proces je usmerjen v oblikovanje evropskega visokošolskega prostora, ki izkorišča prednost raznolikosti množice visokošolskih sistemov. V dokumentih bolonjskega procesa se države zavezujejo k:

- mobilnosti študentov in učiteljev,
- tristopenjskemu študijskemu programu,
- priznavanju visokošolskih in drugih kvalifikacij,
- nacionalnemu ogrodju kvalifikacij in skupnemu evropskemu ogrodju kvalifikacij,
- vseživljenjskemu učenju,
- ugotavljanju in zagotavljanju kakovosti,
- reformi doktorskih študijskih programov,
- socialni dimenziji evropskega visokošolskega prostora in
- globalni dimenziji evropskega visokošolskega prostora (Rodman 2008, 89).

S temi koraki naj bi Evropa hitreje dvigala svojo konkurenčnost in utemeljila svoj napredek na znanju temelječi družbi. Ocene stanja, ugotovitve in nove ukrepe za doseganje zastavljenih ciljev se usklajujejo na srečanjih, ki se izvajajo ciklično vsaki dve leti. Naslednje srečanje bodo leta 2009 gostile države Beneluksa v mestu Leuven.

3.1.2 Slovenska zakonodaja na področju visokega šolstva

Na področju slovenskega visokega šolstva lahko kot prvi pomemben korak označimo sprejetje Nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 20/2002) v letu 2002. Na področju kakovosti v visokem šolstvu začetek sprememb predstavlja sprejetje Zakona o visokem šolstvu (Ur. l. RS, št. 119/06), ki uvede številne novosti na prvi, drugi in tretji stopnji, Meril za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela (Ur. l. RS, št. 124/2004) ter Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008 v letu 2004 (Ur. l. RS, št. 134/03).

Preglednica 3.1.2 Pomembnejši zakoni in dokumenti

Ime dokumenta	Leto sprejetja predpisa
Zakon o visokem šolstvu (ZVIS)	1994
Nacionalni program visokega šolstva RS	2002
Zakon o visokem šolstvu (ZVIS – UPB2)	2004
Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela	2004
Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008	2004
Zakon o visokem šolstvu (ZVIS – UPB3)	2006
Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva RS 2007–2010	2007

V nadaljevanju so izbrani predpisi in programi predstavljeni z vidika vzpostavljanja kakovosti v visokem šolstvu.

a. Zakon o visokem šolstvu

Zakon o visokem šolstvu ureja statusna vprašanja VZ, pogoje za opravljanje visokošolske dejavnosti, opredeljuje javno službo v visokem šolstvu in ureja način

njenega financiranja. Skozi pregled sprejetih zakonov lahko na področju vzpostavljanja sistema kakovosti v visokem šolstvu zasledimo različne organe oziroma komisije:

Preglednica 3.1.3 Organi in komisije na področju sistema kakovosti

Zakon o visokem šolstvu	Pregled organov oziroma komisij	Začetek delovanja
ZVIS	Svet za visoko šolstvo (področje akreditacije)	od 1994 dalje
ZVIS	Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva (področje evalvacije)	od 1996 dalje
ZVIS – UPB2	Javna agencija	ni bila ustanovljena
ZVIS – UPB3	Akreditacijski senat Sveta RS za visoko šolstvo Evalvacijski senat Sveta RS za visoko šolstvo	2006

V zakonu ZVIS – UPB2 je bila kot ekspertna komisija v obliki neodvisnega telesa za zunanjo evalvacijo kakovosti VZ in programov predvidena javna agencija za visoko šolstvo. Namesto njene ustanovitve v letu 2005 je bila iz ZVIS – UPB3 črtana. V tem obdobju je naloge na področju spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti opravljala Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva, ki je leta 2004 sprejela Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela ter izvedla pilotske zunanje evalvacije na visokošolskih zavodih. V zakonu ZVIS – UPB3 kot organ sveta RS za visoko šolstvo zasledimo evalvacijski organ. Evalvacijski senat v skladu z 51. členom ZVIS – UPB3

(Ur. l. RS, št. 119/06):

- zbira in analizira poročila o samoevalvacijah ter zunanjih evalvacijah,
- vodi zunanje evalvacijske postopke in zanje pripravlja strokovne podlage,
- imenuje komisije za zunanjo evalvacijo VZ in višjih strokovnih šol, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela ter

- usmerja zunanje evalvacijske postopke, o njih poroča ter spodbuja samoevalvacije VZ in višjih strokovnih šol.

Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva je na podlagi Zakona o visokem šolstvu sprejela Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela. Sprejeta merila določajo področja, merila in postopke za spremljanje, ugotavljanje ter zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov in znanstvenoraziskovalnega, umetniškega ter strokovnega dela (zunanja evalvacija). Dokumentacija, ki jo Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva uporablja pri postopkih ocenjevanja področji, so določena v 29. členu Meril (Ur. l. RS, št. 124/2004):

- letni program dela VZ;
- letno poročilo VZ;
- samoevalvacijsko poročilo VZ, iz katerega morajo biti razvidne aktivnosti na področju spremljanja in zagotavljanja kakovosti ter odpravljanja;
- študentska anketa za zadnja tri študijska leta pred tistim, v katerem se je začela zunanja evalvacija VZ, program dela iz prve alineje, pa tudi za študijsko leto, v katerem se je zunanja evalvacija začela;
- poslovnik o spremljanju, ugotavljanju in zagotavljanju kakovosti VZ;
- poslanstvo in vizija VZ;
- strateški načrt VZ;
- če se ocenjuje kakovost VZ, ki je članica univerze, tudi strateški načrt, poslanstvo in vizija univerze;
- evidence, ki jih vodi VZ na podlagi Zakona o visokem šolstvu in drugih zakonov;
- druga dokumentacija, za katero VZ meni, da je potrebna za izvedbo zunanje evalvacije.

b. Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije

Državni zbor je na predlog Vlade RS leta 2002 sprejel Nacionalni program visokega šolstva RS. V njem so opredeljeni cilji, dejavnosti, standardi in okvirni obseg

sredstev, ki so bili v letu 2007 nadgrajeni s sprejetjem resolucije Nacionalnega programa visokega šolstva 2007–2010.

c. Statut univerze in pravila članice

Statut univerze in pravila VZ usmerjajo delovanje VZ. V statutu izbrane univerze in pravilih izbranega VZ so z vidika skrbi za spremljanje kakovosti izobraževanja določene tudi vloge vodstva, organov in posvetovalnih teles ter organizacijskih enot. V nadaljevanju je podrobneje predstavljena vloga senata univerze, dekana, akademskega zbora, komisij, kateder in centrov.

Vloga senata univerze – med nalogami senata univerze sta v Statutu univerze (U. l. RS, št. 73/03) tudi skrb za spremljanje kakovosti izobraževalnega, znanstvenoraziskovalnega in umetniškega dela ter sprejem meril za ocenjevanje kakovosti in usmeritve za izboljšanje znanstvenoraziskovalnega, umetniškega ter izobraževalnega dela članic.

Vloga dekana – v skladu z Pravili članice (2006) dekan spremlja, ugotavlja in zagotavlja kakovost VZ, študijskih programov, znanstvenoraziskovalnega ter razvojnega dela in usklajuje pripravo letnega poročila o kakovosti (samoevalvacija VZ).

Vloga senata članice – v skladu z Pravili članice (2006) senat članice sprejema letni delovni načrt in program dela VZ ter skrbi za kakovost izobraževalnega, znanstvenoraziskovalnega in razvojnega dela.

Vloga komisij – v Pravilih članice (2006) lahko kot delovno telo senata zasledimo Komisijo za kakovost in evalvacijo. Naloge in pristojnosti Komisije za kakovost in evalvacijo so opredeljene kot:

- obravnava poročila VZ o spremljanju, ugotavljanju in zagotavljanju kakovosti s področja zavoda kot celote, izobraževanja ter raziskovanja;
- obravnava predlogov kazalnikov in standardov ter postopkov za spremljanje učinkovitosti po pomembnejših področjih VZ;
- opravlja druge naloge v skladu s pravili, splošnimi akti in sklepi.

Komisija je tričlanska in jo sestavljajo predstavnik visokošolskih učiteljev, sodelavcev in znanstvenih delavcev, predstavnik drugih delavcev ter predstavnik študentov.

Vloga kateder in centrov – v Pravilih članice (2006) lahko med organizacijskimi enotami poleg kateder, ki imajo opredeljene pomembne naloge tudi z vidika spremljanja, analiziranja in podajanja predlogov za večjo učinkovitost in kakovost, uvrstimo tudi centre. Namen centrov je tudi spodbujanje kakovosti v visokem šolstvu. Center za kakovost in evalvacije razvija metodologijo evalvacij in pripravlja poročila o raziskovanju in izobraževanju, načrtuje in izvaja anketiranje študentov, diplomantov in zaposlenih, ter pripravlja analize anket. Center odličnosti poučevanja in učenja razvija didaktična znanja visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Center za svetovanje študentom pri študijskem in poklicnem razvoju svetuje in usmerja študente pri študijskem in poklicnem razvoju.

3.2 Organiziranost visokošolskega zavoda

Organiziranost za doseganje ciljev ima tri temeljne sestavine (Trunk Širca in Tavčar 1998, 26):

- gradnja (struktura) organizacije opredeljuje pristojnosti in odgovornosti posameznikov, skupin in delov organizacije ter notranjo členjenost organizacije v enote (divizije, sektorje, obrate, oddelke, hčerinska podjetja);
- procesi so dinamičen vidik urejenosti in obsegajo zlasti vlogo menedžmenta pri vodenju sodelavcev: odločanje, nadzorovanje, komuniciranje, vodenje;
- sistemi so instrumenti, s katerimi menedžment obvladuje delovanje organizacije: sistem za izbiranje ciljev in načrtovanje, informacijski sistem, sistem za kadrovske menedžment itd.

Poleg strukture organizacije, procesov in sistemov Swiering in Wierdsma (1992, 34) menita, da sta za organiziranost značilni še dve temeljni vsebini: strategija (določitev ciljev organizacije in načinov, kako jih dosegamo) in kultura (je kombinirana vsota individualnih mnenj, skupinskih vrednost in norm članov organizacije).

Strukturo organiziranosti oblikujejo naloge, nosilci teh nalog in njihova medsebojna razmerja. Struktura izbranega VZ je njena notranja členjenost (dejavnosti, organi, posvetovalna telesa in organizacijske enote). V skladu s Zakonom o visokem šolstvu, statutom in pravili na izbranem VZ delujejo naslednji organi, posvetovalna telesa in organizacijske enote:

Preglednica 3.2.1 Organiziranost izbranega visokošolskega zavoda

Vrste organov, posvetovalnih teles in organizacijskih enot	
Vodstvo	Dekan
	Direktor
	Prodekani
Organi in posvetovalna telesa VZ	Senat
	Akademski zbor
	Upravni odbor
	Študentski svet
	Stalne komisije
Organizacijske enote	Katedre
	Inštituti
	Centri

Notranja členjenost VZ ni stalna, ampak se spreminja na podlagi spremenjenih predpisov. Med dejavnostmi (NPVS, Ur. l. RS, št. 20/2002,12), ki jih VZ izvajajo, so tudi:

- integralno povezano pedagoško ter znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno delo visokošolskih učiteljev ter sodelavcev in znanstvenih delavcev;
- knjižničarska, informacijska in druga strokovna dejavnost;
- organizacijske, upravne, administrativne in druge infrastrukturne naloge;
- investicije in vzdrževanje javnih VZ ter javnih študentskih domov in dejavnosti, potrebnih za razvoj ter učinkovito delo v visokem šolstvu.

Glede na značilnosti delovanja VZ lahko med posebnosti delovanja štejejo tudi:

Glede na značilnosti delovanja VZ lahko med posebnosti delovanja prištejemo tudi:

- individualizem,
- akademsko kulturo,
- visoko avtonomijo in
- neprofesionalno vodenje.

V večini izobraževalnih institucij v izobraževalnem sistemu je izredno težko vzpostaviti takšno klimo, da bi strokovni razvoj potekal ob medsebojnem sodelovanju, razgovorih, iskanju konstruktivnih rešitev v kolektivu z medsebojnim učenjem. Visokošolskim učiteljem in sodelavcem je večinoma najljubši individualen način dela, k čemur sodi akademska svoboda in nedotakljivost (Jelenc-Krašovec 2003, 40). Prav to je tudi en od razlogov, ki vpliva na to, da visokošolski učitelji in sodelavci niso enotno strokovno telo, temveč združena družba kvazi-avtonomnih posameznikov, skupin, oddelkov z lastnimi cilji in interesi; govorimo lahko o različnih disciplinarnih kulturah, kar dokazuje, da ne obstaja samo ena, akademska kultura, temveč se znotraj disciplin oblikujejo avtonomne, homogene kulture, ki se med seboj pomembno razlikujejo Kumpova (1994, 93). K temu pripomore tudi visoka avtonomija visokošolskih učiteljev in sodelavcev, VZ ter univerze same. Univerza je avtonomni, znanstveno-raziskovalni, umetniški in izobraževalni VZ s posebnim položajem. V skladu z Zakonom o visokem šolstvu (U. l. RS, št. 119/06) univerze in samostojni VZ, ki jih ustanovi Republika Slovenija, delujejo po načelih avtonomije, ki jim zagotavlja predvsem:

- svobodo raziskovanja, umetniškega ustvarjanja in posredovanja znanja,
- samostojno urejanje notranje organizacije in delovanja s statutom v skladu z zakonom,
- sprejemanje meril za izvolitev v naziv visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev,
- volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev,
- izbiro visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev za zasedbo delovnih mest,
- izdelavo in sprejem študijskih in znanstveno-raziskovalnih programov, določanje študijskega režima ter določanje oblik in obdobjev preverjanja znanj študentov,
- podeljevanje strokovnih in znanstvenih naslovov v skladu z zakonom ter podeljevanje častnega doktorata in naziva zaslužni profesor,
- volitve, imenovanja in odpoklic organov v skladu s statuti in drugimi akti,
- odločanje o oblikah sodelovanja z drugimi organizacijami in

- upravljanje s premoženjem v skladu z namenom, za katerega je bilo pridobljeno.

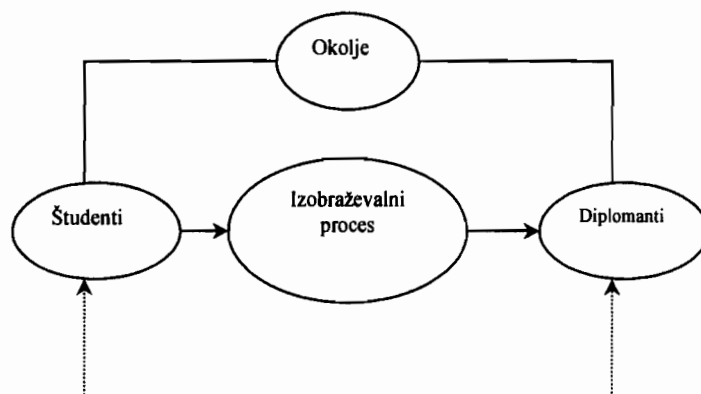
Visoka avtonomija vpliva tudi na izbiro načina vodenja. Glede na tradicijo slovenskega visokega šolstva lahko opazimo, da sta funkciji strokovnega vodenja in poslovodna funkcija praviloma združeni in ju opravlja ena oseba. Kljub temu, da 25. člen ZVIS – UPB3 (Ur. l. RS, št. 119/06) omogoča ločitev funkcije vodenja strokovnega dela in poslovodne funkcije je to v praksi prej izjema, kot pravilo. Država z možnostjo delitve funkcije omogoča profesionalno vodenje univerz oziroma samostojnih VZ, vendar jo posebej ne spodbuja. Nizko izrabo znanja visoko strokovnih kadrov Černetič (1999, 15) pogojuje z neustreznim vodstvom (delo ni ustrezno vodeno, vodstvo ima premalo znanja in sposobnosti, slaba organizacija). Le strokovno izobraženi in vodeni kadri so temeljni dejavnik razvoja in kakovosti organizacije.

3.3 Financiranje visokega šolstva v RS

Financiranje VZ je problem evropskih in slovenskih dimenzij. To podpoglavje ni namenjeno iskanju rešitev za pereče probleme financiranja, ampak pojasnitvi obstoječega načina financiranja visokega šolstva v Sloveniji. VZ v skladu z 72. členom ZVIS – UPB3 pridobivajo sredstva iz proračuna Republike Slovenije, šolnin in drugih prispevkov za študij, plačil za storitve, dotacij, dediščin ter daril in iz drugih virov. Določanje letnih sredstev iz proračuna RS za študijsko dejavnost VZ je urejeno z Uredbo o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008.

Spremembe v državi blaginje vplivajo na visokošolsko izobraževanje predvsem pri nadzoru in financiranju (Jelenc-Krašovec 2003, 69). Način financiranja sredstev za študijsko in obštudijsko dejavnost pred sprejetjem Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008 Bevc (1999, 256) ocenjuje kot mehanizem, ki je temeljil na financiranju števila zaposlenih.

Slika 3.3.1 Predstavitev izobraževanja kot procesa

Vir: prirejeno po Bevc 1999, 61.

Pri novem načinu financiranja se poleg števila vpisanih študentov v študijskem letu upoštevajo tudi diplomanti v preteklem koledarskem letu in študijsko področje. To pomeni, da so VZ zanimali kandidati, ki so izrazili željo za vpis in se kasneje tudi tja vpisali, ter diplomanti. Ob vpisu na VZ študenti predstavljajo vložek (input), po zaključenem izobraževalnem procesu, pa »proizvod VZ« oziroma izloček (output).

Metodologija izračuna stroškov močno vpliva na spodbude v visokošolskih zavodih. V primeru, ko je VZ financiran na podlagi vpisanega števila študentov, večina mehanizmov financiranja ne zagotavlja spodbude za učinkovitost. Visok strošek »izdelave« enega diplomanta je lahko posledica nizke prehodnosti študentov. Z uvedbo novega načina financiranja naj bi se povečala prehodnost študentov med letniki, s tem pa naj bi se skrajšal čas študija. Čeprav je v primeru financiranja VZ na podlagi števila diplomantov poudarek na kvantiteti outputa, je upoštevana tudi njegova kakovost (povzeto po Bevc 1999, 203–237). S spremembami finančnega sistema je država prenesla dodatno avtonomijo in odgovornost na VZ. S tem so VZ neposredno oziroma posredno spodbujeni, da intenzivneje načrtujejo aktivnosti, ki bi pripomogle k hitrejšemu napredovanju med letniki, skrajšanju časa študija in skrbi za kakovost.

3.4 Zakonodajni vidik pomena evidenc

V tem podglavju bomo z vidika zakonodaje opredelili pomen izbrane zbirke podatkov, njihovo dostopnost, objavo in način obravnave.

3.4.1 Zbirka podatkov

VZ v skladu z 81. členom Zakona o visokem šolstvu (Ur. l. RS, št. 119/06) vodi naslednje zbirke oziroma evidence z osebnimi podatki študentov:

- a. evidence prijavljenih in vpisanih študentov;
- b. evidence podatkov o posameznem študentu od vključitve v študij do zaključka študija oziroma do izpisa;
- c. evidence podatkov o izpitih, s katerim se evidentira prijava k izpitu, potek izpita in dosežena ocena;
- d. evidence izdanih dokumentov o končanem dodiplomskem in podiplomskem izobraževanju.

Zbiranje podatkov

VZ mora kot upravljalec osebnih podatkov za vsako zbirko, ki jo vodi in vzdržuje, zagotoviti katalog zbirke osebnih podatkov. V katalogu zbirke osebnih podatkov je opredeljena tudi vrsta osebnih podatkov študentov (preglednica 3.4.1). Vrsto osebnih podatkov študentov lahko razdelimo na dva dela: prvi del so podatki, ki so znani že ob prvem vpisu na VZ, drugi del pa podatki, ki nastanejo med študijem. Kot opredeljuje Sobočan (2003, 10), je prav zbiranje podatkov, ki nastanejo med izvajanjem, izjemnega pomena za uspešno obvladovanje poslovanja organizacije.

V skladu s 13. členom Zakona o varovanju osebnih podatkov se osebni podatki lahko zbirajo le za določene in zakonite namene ter se ne smejo nadalje obdelovati tako, da bi bila njihova obdelava v neskladju s temi nameni, če zakon ne določa drugače.

VZ lahko šele na osnovi redno vodene evidence ocenjujejo izobraževalni proces, identificirajo problematična področja in pripravijo ukrepe za reševanje težav (Kump 1996, 23). Pravilni, kakovostni, ustrezno zbrani in redno vodeni podatki so ključnega pomembna za nadaljnjo obdelavo.

Preglednica 3.4.1 Podatki glede na čas zbiranja podatkov in vrsto evidence

Čas zbiranja podatkov	Naziv podatka	Zbirke podatkov*			
		a.	b.	c.	d.
Ob prvem vpisu	Ime in priimek študenta (študentke tudi dekliški priimek)	X	X	X	X
Ob prvem vpisu	Spol	X	X	X	X
	Datum, kraj in občina rojstva	X	X		X
Ob prvem vpisu	Država rojstva	X	X		X
Ob prvem vpisu	Stalno in začasno bivališče	X	X		X
Ob prvem vpisu	Enotna matična številka občana	X	X	X	X
Ob prvem vpisu	Državljanstvo	X	X	X	X
Ob prvem vpisu	Predhodno pridobljena izobrazba	X	X		X
Ob prvem vpisu	Način študija	X	X	X	X
Ob prvem vpisu	Letnik študija			X	
Ob prvem vpisu	Študijsko leto prvega vpisa			X	
Med študijem	Podatki o opravljenih izpitih		X		
Med študijem	Podatki o napredovanju		X		
Med študijem	Podatki o dokončanju		X		
Med študijem	Datum izpita			X	
Med študijem	Podatki o tem, ali izpit prvič opravlja ali ga ponavlja			X	
Med študijem	Ocena, dosežena pri izpitu			X	
Med študijem	Drugi podatki po posebnih predpisih	X	X	X	X

Legenda:*a – evidenca prijavljenih in vpisanih študentov, b – evidenca podatkov o posameznem študentu od vključitve v študij do zaključka študija oziroma do izpisa, c – evidenca podatkov o izpitih, s katerim se evidentira prijava k izpitu, potek izpita in dosežena ocena, d – evidenca izdanih dokumentov o končanem dodiplomskem in podiplomskem izobraževanju.

Vir: IPRS 2008.

Obdelava podatkov

Obdelava osebnih podatkov je kakršno koli delovanje ali niz delovanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki (informacijski pooblaščenec RS – IPRS 2008a). Obdelava podatkov je lahko ročna ali podprta z informacijsko tehnologijo. Ustrezno upravljanje informacij in znanja ter uporaba sodobnega informacijskega sistema omogoča organizacijam uspešno poslovanje (Egger 2004, 13–21). Informacijska tehnologija igra ključno vlogo v učinkovitejšem izvajanju operative in je temelj za boljše upravljanje organizacije (Stemberger 2001). VZ imajo praviloma informacijski sistem, ki v manjši oziroma večji meri podpira obdelavo podatkov. Obdelavo podatkov lahko opredelimo kot analizo zbranih podatkov, s pomočjo katerih dobimo uporabne informacije, ki nam med drugim omogočijo tudi spremljanje uspešnosti študija. Oblikovanje poročil iz operativnega sistema navadno presega znanje uporabnika in je časovno zamudno (Inmon 1993, 13). Možnost hitrejših analiz velikih količin podatkov omogoča tehnologija OLAP (On Line Analytical Processing), ki jo Inmon (2005, 2) razume kot nadgradnjo uporabnosti podatkovnega skladišča. Podatkovno skladišče lahko opredelimo kot obsežno zbirko podatkov, ki v povezavi z orodji za obdelavo in analizo podpira procese odločanja ter sprejemanja odločitev v posameznem podjetju (Egger 2004, 13–28).

Shranjevanje podatkov

Podatki se v skladu z Zakonom o arhiviranju in shranjevanju evidenc vodijo za določen čas oziroma trajno. V skladu z 83. členom Zakona o visokem šolstvu se evidence z osebnimi podatki študentov hranijo trajno. Evidence prijavljenih kandidatov za vpis se hranijo do vpisa oziroma do izteka pritožbenih postopkov. Način shranjevanja in varovanja podatkov je določen s Pravilnikom o zavarovanju osebnih in zaupnih podatkov (št. 0221–12/05, 19. 1. 2005).

Posredovanje podatkov

Osebnne podatke lahko VZ posreduje drugim osebam le v primeru:

- če obstaja za to izrecna podlaga v katerem od zakonov ali
- če je posameznik privolil v posredovanje osebnih podatkov.

VZ v skladu z Zakonom o visokem šolstvu posreduje podatke za potrebe visokošolske dejavnosti VZ, za potrebe državnih organov, organov lokalne skupnosti, nosilcev javnega pooblastila in študentskih organizacij, povezanih z uresničevanjem pravic študentov po predpisih.

Študenti VZ s podpisom na vpisnem listu privolijo v posredovanje osebnih podatkov za:

- potrebe študijskega procesa matične univerze ali samostojnega VZ, na katerega se vpisujejo;
- potrebe statističnih raziskovanj univerz, samostojnih VZ, SURS in MVZT;
- pomoč pri poklicnem svetovanju in zaposlovanju Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje;
- pomoč pri kariernem in študijskem svetovanju matične univerze ali samostojnega VZ, na katerega se vpisujejo;
- vodenje postopkov v zvezi z bivanjem v študentskih domovih;
- izvajanje postopkov subvencioniranja študentske prehrane;
- vpis v knjižnice in koriščenje uslug knjižničnega sistema;
- dostop do brezžičnega omrežja in gostovanje v omrežju drugih inštitucij v sistemu EDUROAM.

Pri posredovanju podatkov mora VZ upoštevati naslednja načela:

- poročanje podatkov v zahtevani obliki,
- poročanje podatkov za dogovorjeno obdobje (na primer število diplomantov v koledarskem letu) in
- poročanje podatkov v dogovorjenem roku.

3.4.2 Dostopnost, objava in način obravnave podatkov

Dostopnost podatkov

Glede na vsebino zbirk je pomembno, kdo ima dostop do podatkov in na kakšen način. Dostopnost podatkov je znotraj informacijskega sistema opredeljena z avtorizacijami. Uporabniki zbirke imajo lahko vpogled samo do podatkov, za katere imajo tudi ustrezna pooblastila. Odgovorne in pooblaščen osebe imajo za dostop do podatkov praviloma uporabniško ime in geslo.

Objava in način obravnave podatkov

V skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov in Pravilnikom o varovanju osebnih in zaupnih podatkov lahko v informacije, ki jih želimo objaviti za širšo javnost, vključimo samo podatke, iz katerih niso razvidni osebni podatki študentov. Vsebino informacij, ki jih želimo objaviti, lahko razdelimo na tri ravni (preglednica 3.4.2).

Preglednica 3.4.2 Vsebine informacij glede na vrsto in objavo podatkov

Vrsta podatkov	Primer podatka	Objava
Splošni podatki	Število vpisanih študentov, število diplomantov	Eksterna (spletna stran, tiskani mediji, drugo)
Korelacije med splošnimi podatki	Predhodnost med letniki, delež (odstotek) ponavljavcev, trajanje študija od vpisa do diplome	Interna (senat VZ, katedre, drugo)
Natančnejše analize, ki so vezane na ime in priimek	Mnenje študentov o posameznem izvajalcu	Posameznik (dekan, predstojnik katedre, drugo)

Obravnava podatkov je lahko osnova za ugotavljanje problematičnih področij in sprejem ukrepov za boljše delovanje VZ. Sobočan (2003, 10) navaja, da je obravnava podatkov namenjena ugotavljanju uspešnosti organizacije.

3.5 Uspešnost VZ

Uspešnost v širšem smislu zajema (Ferfila 2000, 224):

- uspešnost (doseganje postavljenih ciljev),
- učinkovitost (pozitivna primerjava med vloženim in dobljenim),
- ekonomičnost ali smotrnost (dobiček),
- prilagodljivost in
- družbena sprejemljivost ciljev ter delovanja organizacije.

V vsakodnevni uporabi pogosto zasledimo sočasno uporabo besede uspešnost in učinkovitost. Uspešnost in učinkovitost sta v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2002) opredeljeni kot:

- uspešnost je lastnost uspešnega in je značilna za tistega, ki daje take rezultate, kot se želi oziroma pričakuje, in
- učinkovitost je lastnost učinkovitega in je značilna za tistega, ki daje tak učinek, kot se želi oziroma pričakuje.

Medtem ko je uspešnost naravnana na presojanje dolgoročnih rezultatov, je učinkovitost naravnana na presojanje kratkoročnih rezultatov (Kramberger, Ilič in Krohont 2004). Uspešnost organizacije je med drugim opredeljena tudi kot stopnja doseganja zastavljenih ciljev (Sobočan 2003,10), učinkovitost pa kot notranja značilnost organizacije. Notranjo učinkovitost študijskega področja merimo z deležem oziroma stopnjo, ki pove, kolikšen del vpisane generacije študentov je v rednem roku zaključil šolanje. Notranja učinkovitost izobraževanja je torej izražena s tako imenovanim osipom (Černetič 1999, 63) oziroma, kot pravi Bevčeva (1997), z medsebojnim odnosom med vložki (ang. input) in izložki (ang. output).

VZ imajo opredeljene dolgoročne, srednjeročne in kratkoročne cilje. Med dolgoročnimi oz. strateškimi cilji na področju izobraževanja do leta 2010 ima izbran VZ opredeljen tudi cilj (Program dela 2008,), da bo z kakovostno izvedbo ter aktivnimi in motiviranimi študenti dosegel vsaj 95 % zaposljivost svojih diplomantov. Za doseg cilja ima VZ v letu 2008 opredeljene kratkoročne cilje z opisom izvedbenih nalog in pričakovanih rezultatov. Izboljšanje učinkovitosti in uspešnosti izobraževalnega procesa želi VZ doseči z:

- izboljšanjem učinkovitosti in uspešnosti izobraževalnega procesa,
- uvedbo sodobne oblike izobraževanja,
- spremljanjem izvajanja študijskih programov in
- spremljanjem zadovoljstva študentov, učiteljev in diplomantov s potekom izobraževalne dejavnosti.

Preglednica 3.5.1 Pregled izvedbenih nalog in pričakovanih rezultatov

Izvedbene naloge v letu 2008	Pričakovani rezultati v letu 2008
Spremljanje učinkovitosti uvedbe enovitega sistema P + V v 1. letniku rednega študija dodiplomske šole.	Vsaj 80 % prisotnost na predavanjih. Vsaj 60 % prehodnost iz prvega v drugi letnik VS in UN programa – redni študij.
Spremljanje učinkovitosti uvedbe ciklične izvedbe študija na izrednem študiju dodiplomske šole.	Vsaj 60 % prehodnost na dodiplomski šoli – izredni študij.
Oblikovanje smernic za izvajanje študijskih programov.	Urniki za štud. leto 2008/2009 bo oblikovan do 30.07.2008.
Razvoj koncepta projektnega dela, demonstratorstva in tutorstva.	Dokument: Pravila o razvojnem delu, demonstratorstvu in tutorstvu.

Spremljanje realizacije zastavljenih ciljev, izvedbenih nalog in pričakovanih rezultatov so osnova za oceno uspešnosti VZ. Uspešnost VZ se ocenjuje z oceno stanja po zaključenih obdobjih.

3.6 Značilnosti izbranega visokošolskega zavoda

Gre za VZ, ki je bil ustanovljen leta 1995/1996 kot samostojen VZ in je v študijskem letu 1996/1997 začel z izvajanjem dodiplomskega študijskega programa. V študijskem letu 1998/1999 je uspešno zaključilo študij prvih 23 diplomantov. To leto je bilo prestopno tudi z vidika uvedbe evropskega kreditnega sistema ECTS in zasnove priloge k diplomi, ki so jo kot prvi v Sloveniji prejeli prav diplomanti VZ v študijskem letu 1999/2000. V tem študijskem letu lahko opazimo tudi začetek institucionalne samoevalvacije. V študijskem letu 2001/2002 je VZ pripravili elaborat o preoblikovanju v fakulteto, v katero se je, ob pozitivnem mnenju Sveta RS za visoko šolstvo, preoblikoval leta 2003. To leto VZ postane tudi članica univerze. V študijskem letu 2003/2004 je senat in upravni odbor VZ sprejel Pravila in ustanovil inštitute ter centre. Leta 2004/2005 je senat VZ sprejel študijska programa 1. stopnje, pripravljena v skladu s smernicami bolonjske deklaracije, ter pridobil soglasje Sveta RS za visoko šolstvo. Prvi študenti so se v bolonjska študijska programa 1. stopnje vpisali že v tem študijskem

letu. V študijskem letu 2006/2007 pa je VZ izvajal bolonjske študijske programe v vseh letnikih študija. V tem letu je VZ začel z razvojem koncepta vseživljenjskega izobraževanja. V letu 2007/2008 je VZ začel z aktivnostmi prenove študijskih programov 1. stopnje. Oblikovanje strategije prenove akreditiranih študijskih programov 1. stopnje, modela novih študijskih programov in priprava vloge za akreditacijo so osnova za začetek postopka akreditacije. V tem letu VZ oblikuje ponudbo izobraževanja po »nabirnem« sistemom kreditnih točk.

Tako kot drugi VZ torej tudi izbrani zavod sledi zakonodajnim zahtevam po evalvaciji kakovosti in posebno pozornost posveča kazalnikom kakovosti. Pregled teoretičnih izhodišč v tem poglavju ter zakonodajnega okvirja, v katerem delujejo slovenski VZ, sta temelja empiričnega dela naloge.

4 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

V tem poglavju so opredeljeni paradigma raziskovanja, raziskovalni pristop, metode in tehnike zbiranja podatkov (anketni vprašalnik ter analiza dokumentov), vzorčenje in zanesljivost ter veljavnost v raziskovanju.

4.1 Paradigma raziskovanja

Eden temeljnih problemov pristopa k znanosti oziroma njeni metodologiji so paradigme znanstvenega raziskovanja (Mužič 1994, 39). O paradigmah znanstvenega raziskovanja poleg Mužiča razpravljajo mnogi avtorji (na primer Mesec 1998, Rudestam in Newton 2001, Trnavčevič 2001 itd.). V raziskovanju govorijo o dveh paradigmah, kvantitativni in kvalitativni. Dileme med kvantitativno in kvalitativno paradigmo navaja Trnavčevičeva (2001), ki pravi, da vprašanje paradigem ni povezano z razmišljanjem o eni »pravi« paradigmi. Po mnenju Meseca (1998, 26) se kvalitativna in kvantitativna metodologija res razlikujeta pri svojem poteku, vendar se ne izključujeta, ampak se dopolnjujeta. Na podlagi izkušenj Rudestam in Newton (2001, 45) pravita, da je kombinacija kvantitativne in kvalitativne metodologije pogosto dober izbor.

4.2 Raziskovalni pristop, metode in tehnike zbiranja podatkov

Različni avtorji (na primer Bell 1993, Merriam 1998, Trnavčevič 2001) navajajo različne pristope k raziskovanju, večina med njimi pa kot možen raziskovalni pristop opredeli študijo primera. Študija primera je celovit opis posameznega primera in njegova analiza, na primer opis značilnosti primera in dogajanja ter opis procesa odkrivanja teh značilnosti, to je procesa raziskovanja samega (Mesec 1998, 45). Kot pristop k raziskovanju je izbrana študija primera, saj je njen namen temeljito raziskati in natančno analizirati značilnosti ter karakteristike posamezne enote, šole, razreda, skupnosti itd. (Merriam 1998).

Spremljanje dosežkov študentov je proces, zato je pozornost v raziskavi namesto v rezultate usmerjena v proces, za kar je študija primera po navedbah Mesca (1998, 33) še posebno primerna. Študija primera je lahko kvantitativna ali kvalitativna (Yin 1994). S

kvantitativno študijo primera je analizirano, na kakšen način spremljati dosežke študentov, kaj, kako in kdaj z namenom večje uspešnosti VZ.

Merriam (1998) med metode in tehnike zbiranja podatkov uvršča anketni vprašalnik, intervju, opazovanje in analizo dokumentov. Kot metoda in tehnika zbiranja podatkov sta izbrana anketni vprašalnik in analiza dokumentov, ki obstajajo na izbranem VZ za namen evalvacije ter spremljanja kakovosti in predvsem dosežkov študentov.

4.2.1 Anketni vprašalnik

Z anketiranjem zbiramo podatke o objektivnih dejstvih in dogajanjih na področju šolstva ter podatke o željah, mnenjih, stališčih in interesih anketiranih oseb (Sagadin 1993, 120–121). Fraenkel in Wallen (1990, 12) ugotavljata, da so anketna vprašanja lahko različnih oblik, pri čemer omenjata vprašanja, ki so odprtega tipa, in vprašanja, ki so zaprtega tipa. Sagadin (1993, 125–133) navaja, da vprašanja odprtega tipa omogočajo izčrpnjši vpogled, medtem ko vprašanja zaprtega tipa predstavljajo manjšo nevarnost za trivialne odgovore. Prednačrtovalno, načrtovalno, izvedbeno in analitično fazo predstavljajo naslednji elementi postopka raziskave:

- operacionalizacija (priprava anketnih vprašalnikov, določanje vzorca),
- pilotsko testiranje vprašalnika,
- izvedba anketiranja in
- analiza podatkov ter oblikovanje sklepnih ugotovitev.

Predstavitev anketnega vprašalnika in izvedbe

V magistrski nalogi je uporabljen nestandardizirani anketni vprašalnik, ki je sestavljen na podlagi študija literature in predhodnih neformalnih pogovorov z vodstvom VZ, visokošolskimi učitelji ter študenti. Z anketnim vprašalnikom so analizirani:

- odgovornosti za uspešnejši študij,
- dejavniki, ki motivirajo oziroma ovirajo uspešen študij, in
- predlogi za uspešnejši študij.

Anketni vprašalnik je sestavljen iz 11 vprašanj, od tega 8 odprtega tipa in 3 zaprtega tipa. S prvim vprašanjem poskušamo ugotoviti, kdo je po mnenju študentov najbolj odgovoren za uspešen študij. V okviru anketnega vprašanja so študenti razvrstili šest dejavnikov, od 1 (najpomembnejši, najodgovornejši) do 5 (najmanj odgovoren). Dejavniki so: VZ, študenti/jaz sam, visokošolski učitelji in sodelavci, družina, prijatelji in drugo. Sledil je sklop petih odprtih vprašanj, s katerimi smo želeli ugotoviti mnenje, pogled študentov, kateri/kdo so akterji, ki vplivajo na uspešnejši študij, in kaj lahko ti akterji naredijo. Z naslednjima dvema odprtima vprašanjema smo poskušali raziskati dejavnike, ki po mnenju študentov pomembno vplivajo oziroma ovirajo uspešnost študija. Sledili sta vprašanji zaprtega tipa, kje so študenti svoja mnenja izrazili s petstopenjsko lestvico, tako da so pri vsaki trditvi obkrožili ustrezno vrednost od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni vpliva v največji meri in 5 vpliva v najmanjši meri. V prvem zaprtem vprašanju tega sklopa so študenti odgovarjali na sedem vprašanj, s katerimi smo želeli raziskati dejavnike, ki bi lahko pripomogli k večji uspešnosti študija. V drugem zaprtem vprašanju pa so študenti odgovarjali na deset vprašanj, s katerimi smo želeli raziskati razloge za nižjo uspešnost študija. Pri obeh vprašanjih smo dodatno ponudili tudi možnost »drugo«, kjer so študenti lahko dopisali svoj predlog odgovora. Kot zadnje je bilo vključeno odprto vprašanje, s katerim so bili študenti spodbujeni, da posredujejo misel ob zaključku izpolnjevanja anketnega vprašalnika in del vprašanj, vezanih na osebne podatke anketirancev (spol, starost, delovna doba, način in letnik študija, prvi vpis na VZ, pogostost obiskovanj predavanj, število opravljenih izpitov in povprečna ocena opravljenih izpitov).

Analiza podatkov, pridobljenih z anketnim vprašalnikom, je potekala tako, da so bili odgovori razvrščeni v kategorije oziroma tematske sklope po pomenu in ključnih besedah.

Poleg vsebine in oblikovanja anketnih vprašanj smo posebno pozornost namenili tudi razumevanju anketnega vprašalnika. Nekateri avtorji (Sagadin 1993, Trnavčević 2001) izpostavljajo pomembnost predhodnega testiranja vprašanj. Razumljivost anketnih vprašanj smo preverili s pilotskim anketiranjem, v katerega smo vključili deset študentov. Študenti, ki so sodelovali pri testnem vzorcu, kasneje niso bili vključeni v raziskavo.

Anketni vprašalnik je bil izveden v času poletnega izpitnega obdobja, od 1. junija 2005 do 30. junija 2005.

Vzorčenje in vzorec

Vzorčenje je postopek, s katerim iz določene širše celote – populacije, ki jo lahko sestavljajo prebivalci, študenti, podjetja, šole ali druge ustanove, sporočila, vzamemo v raziskavo samo določene enote, manjši skupek, ker vseh enot ni mogoče raziskati (Flere 2000, 77).

Merriam (1998, 60–61) deli vzorčenje v dve skupini:

- verjetnostno, naključno, reprezentativno, ki dovoljuje raziskovalcu posplošiti rezultate raziskave iz vzorca na populacijo, iz katere je vzorec vzet, in
- neverjetnostno, nereprezentativno, ki je oblika vzorčenja za večino kvalitativnih raziskav.

Znotraj kategorije verjetnostnih vzorcev Tratnikova (2002, 67–71) našteva enostavni naključni vzorec, sistematični vzorec, vzorec skupine in večstopenjski vzorec. Znotraj kategorije neverjetnostnih vzorcev pa praktični vzorec, namenski vzorec, snežno kepo, kvotni vzorec in samoizbirni vzorec. V magistrski nalogi smo uporabili enostavni naključen vzorec.

Velikost in opis vzorca

Velikost vzorca predstavljajo dodiplomski študenti prvih treh letnikov, ki študirajo na sedežu izbranega VZ. V vzorec je bil izbran vsak tretji iz seznama aktivnih študentov ne glede na letnik (prvi, drugi oziroma tretji letnik) in način študija (prvič oziroma ponovno). Anketni vprašalnik je bil poslan 220 študentom izbranega VZ. Vrnjenih je bilo 52 anketnih vprašalnikov oziroma 23,6 odstotka vzorčenih.

Preglednica 4.2.1 Število vpisanih in anketiranih študentov

Letnik študija	Število vpisanih študentov	Število anketirancev		Št. vrnjenih vprašalnikov	
		f	Delež	f	delež
Prvi	334	111	33,2	21	18,9

Preglednica 4.2.1 – se nadaljuje

Drugi	168	56	33,3	16	28,6
Tretji	157	53	34,2	13	25
Skupno	659	220	33,2	52	23,6

Legenda: f = frekvenca.

V raziskavi je sodelovalo 82,7 odstotka ($n = 43$) žensk in 17,3 odstotka moških ($n = 9$), starih med 19 in 41 let. V povprečju so bili vprašani stari 24,3 leta in so v največji meri zaključili srednjo šolo z ekonomskega področja (65,4 odstotka). Povsem enak delež je tudi tistih, ki so brez slehernih delovnih izkušenj (merjenih kot skupna delovna doba), medtem ko ima 11,5 odstotka študentov več kot 10 let delovne dobe. Skoraj tri četrtine anketiranih študentov obiskujejo redni študij. Le desetina vprašanih se na fakulteto ni vpisala v prvi letnik, temveč v drugega ali tretjega. Več kot 84 odstotkov vprašanih obiskuje predavanja vsaj skoraj vedno, medtem ko jih občasno ali redkeje le 15 odstotkov. Vprašani imajo v povprečju opravljenih 11 izpitov, ki so jih opravili s povprečno oceno 7,1.

Refleksija anketnega vprašalnika

Z namenom izčrpnjše vpogleda v mnenja anketirancev so v anketnem vprašalniku prevladovala vprašanja odprtega tipa. Skozi kritično presojo se je veliko število vprašanj odprtega tipa izkazalo kot zadostno, a ne dovolj za poglobljeno razumevanje raziskovalnega problema. Del odprtih vprašanj bi bilo smiselno nadomestiti z vprašanji zaprtega tipa z možnostjo dodatnega odgovora, če anketirancu noben od odgovorov ne bi ustrezal. Skozi vsebinski pregled vprašanj se izpostavi tudi razmislek o ustreznosti uporabljenih vprašanj. Vprašanje, vezano na predloge za izboljšanje uspešnosti študija v začetku anketnega vprašalnika, se izkaže kot sugestivno. Pred tem vprašanjem bi bilo smiselno anketirance povprašati o njihovih mnenjih, stališčih in navadah. Tak način bi omogočal soočanje razmišljanja anketirancev in njihovega delovanja v praksi.

4.2.2 Analiza dokumentacije

Poleg anketnega vprašalnika so podatki pridobljeni tudi z analizo dokumentacije. Dokumenti so vir mnogih podatkov in informacij (Merriam 1998, 113). Kot potencialni vir empiričnih podatkov za določeno raziskavo Kobeja (2002, 67) označi tudi zapiske s sestankov, sodne spise, dnevnike, zapisane govore itd. Dokumenti so nastali z drugim namenom, raziskovalec pa jih zbere naknadno in jih lahko analizira z drugačnim ciljem, kot je bil tisti pri pisanju oziroma izdelovanju dokumenta.

Z analizo dokumentacije je pridobljen vpogled v obstoječe načine spremljanja dosežkov študentov in aktivnosti VZ za uspešnejši študij, pri čemer sem uporabila naslednjo dokumentacijo:

- zakone, programe in merila (Zakon o visokem šolstvu, Nacionalni program visokega šolstva, Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela itd.),
- dokumentacijo izbranega VZ (zapisniki sej organov, posvetovalnih teles in organizacijskih enot) in
- gradiva, vezana na spremljanje dosežkov študentov (Institucionalno poročilo, Samoevalvacijsko poročilo in Poročilo o učinkovitosti študija).

Z analizo dokumentov smo lažje razumeli podatke, ki so bili predhodno zbrani z anketnim vprašalnikom.

4.3 Zanesljivost in veljavnost v raziskovanju

Pri zbiranju podatkov je veliko pozornosti namenjene zanesljivosti in veljavnosti, saj si vsak raziskovalec želi, da bi njegovim podatkom verjeli in da bi bili ti zaupanja vredni (Merriam 1998, 218).

Anketni vprašalnik je bil pilotiran in s tem je bila zagotovljena jasnost ter razumljivost vprašanj.

5 ANALIZA IN INTERPRETACIJA PODATKOV

Poglavje Analiza in interpretacija podatkov je sestavljeno iz analize podatkov, dobljenih z anketnim vprašalnikom, in analize dokumentacije izbranega VZ. Analizirana dokumentacija VZ je navedena v prilogah.

5.1 Analiza anketnega vprašalnika

Analiza anketnih vprašalnikov omogoča poglobljen vpogled v odgovornost, ovire, vzroke in predloge, ki bi lahko vplivali na boljše dosežke študentov. Sledi analiza dokumentacije z vidika pregleda aktivnosti, ki lahko vplivajo na večjo prehodnost med letniki in skrajšanje časa študija (v nadaljevanju uspešnosti študija).

5.1.1 Splošni podatki anketirancev

Struktura študentov po spolu kaže, da so v anketi sodelovale predvsem študentke (82,7 odstotka), medtem ko so bili študenti v manjšini (17,3 odstotka). Večina študentov (71,2 odstotka) spada v prvo starostno skupino (od 19 do 23 let), preostali študenti (skupno 28,8 odstotka) pa se porazdelijo v preostale tri starostne skupine (od 24 let dalje). Med anketiranci prevladujejo študenti, ki so zaključili srednjo šolo z ekonomskega področja (65,4 odstotka), preostali študenti (34,6 odstotka) so zaključili srednjo šolo drugih področjih. Struktura študentov glede delovne dobe kaže, da je bilo manj študentov z delovno dobo (skupno 34,6 odstotka), drugi študenti (65,4 odstotka) pa so bili brez delovne dobe.

Preglednica 5.1.1 Splošni podatki anketirancev

Ime spremenljivke	Vrednost spremenljivke	f	f% _{ok}	μ	σ
Spol	ženski	43	82,7	—	—
	moški	9	17,3	—	—

Preglednica 5.1.1 – se nadaljuje

Starost	od 19 do 23 let	37	71,2	24,3	5,94
	od 24 do 29 let	6	11,5		
	od 30 do 40 let	6	11,5		
	več kot 41 let	3	5,8		
Zaključena srednja šola	ekonomsko področje	34	65,4	–	–
	drugo področje	18	34,6		
Delovna doba	brez delovne dobe	34	65,4	2,69	5,68
	od pol leta do 2,9 leta	6	11,5		
	od 3 do 9,9 leta	5	9,6		
	več kot 10 let	7	13,5		

Legenda: f = frekvenca, f%k = strukturni delež, μ = aritmetična sredina, σ = standardni odklon.

Skoraj tri četrtine anketiranih študentov (71,2 odstotka) obiskujejo redni študij, drugi študenti (28,8 odstotka) obiskujejo izredni študij. Le desetina vprašanih se na fakulteto ni vpisala v prvi letnik, temveč v drugega ali tretjega. Večina študentov (84,7 odstotka) je prvič vpisana v letnik študija, 15,4 odstotka študentov letnik študija ponavlja.

Preglednica 5.1.2 Podatki o vpisu anketirancev

Ime spremenljivke	Vrednost spremenljivke	f	f%k
Način študija	redni	37	71,2
	izredni	15	28,8
Letnik prvega vpisa na VZ	prvi	47	90,4
	drugi	1	1,9
	tretji	4	7,7

Preglednica 5.1.2 – se nadaljuje

Letnik in način študija	prvič prvi	16	30,8
	ponovno prvi	7	13,5
	prvič drugi	16	30,8
	ponovno drugi	0	0
	prvič tretji	12	23,1
	ponovno tretji	1	1,9

Legenda: f = frekvenca, f%k = strukturni delež.

Študijske navade študentov kažejo, da jih več kot 84 odstotkov obiskuje predavanja vsaj skoraj vedno, medtem ko jih občasno ali redkeje le 15,4 odstotka. Vprašani imajo v povprečju opravljenih 11 izpitov, ki jih opravijo s povprečno oceno 7,1. Število opravljenih izpitov je odvisno od letnika, v katerega je študent vpisan.

Preglednica 5.1.3 Podatki o študijskih navadah in dosežkih anketirancev

Ime spremenljivke	Vrednost spremenljivke	f	f%k	μ	σ
Predavanja obiskujem	A – vedno	18	34,6		
	B – skoraj vedno	26	50		
	C – občasno	7	13,5		
	D – nikoli	1	1,9		
Število opravljenih izpitov	do 8	21	40,4		
	več kot 9 do 14	15	28,8	11,6	7,13
	več kot 15	16	30,8		
Povprečna ocena študija	nič	2	3,8		
	od 6 do 7	7	13,5		
	več kot 7 do 8	32	61,5	7,09	1,55
	več kot 8 do 9	11	31,2		
	več kot 9	0	0		

Legenda: f = frekvenca, f%k = strukturni delež, μ = aritmetična sredina, σ = standardni odklon.

5.1.2 Odgovornost za uspešnejši študij

V prvem vprašanju so bili anketiranci vprašani, kdo je po njihovem mnenju najbolj odgovoren za uspešen študij. V okviru anketnega vprašanja so študenti, od 1 (najpomembnejši, najodgovornejši) do 5 (najmanj odgovoren), rangirali ponujene dejavnike: VZ, študenti/jaz sam, visokošolski učitelji in sodelavci, družina in prijatelji. Dodana je bila šesta možnost, ki je študentom omogočala, da so navedli dodaten dejavnik.

Preglednica 5.1.4 Rangirani odgovornosti uspešnosti študija (n = 49)

Odgovorna oseba	Rang (1 – najbolj odgovoren; 6 – najmanj odgovoren)				
	1	2	3	4	5
VZ	6	4	28	4	7
Študenti/jaz sam	27	17	4	0	1
Visokošolski učitelji in sodelavci	16	20	5	8	0
Družina	0	8	7	26	8
Prijatelji	0	0	5	10	34

Na prvo mesto, »v rangu 1«, je 27 od 49 anketirancev določilo odgovorno osebo za uspešnejši študij študenta oziroma »jaz sam«. Na drugo mesto je 16 anketirancev postavilo odgovornost visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Na tretjem mestu sledi odgovornost VZ s 6 glasovi anketirancev. Anketiranci »v rangu 1« družine in prijateljev ne opredelijo kot odgovorne za uspešnost študija. Dva študenta sta poleg ponujenih odgovorov pod drugo odgovornost za uspešnost študija pripisala službi.

Glede na dobljene rezultate študenti izražajo zavedanje o tem, da so sami ključni dejavnik uspešnosti študija in da nosijo največjo odgovornost. To bil lahko pomenilo, da je zavod s tega vidika »razbremenjen« pogostih očitkov, kaj VZ ne stori, a bi moral itd. Glede na zavedanje odgovornosti za uspešen študij in vidik uspešnost kot stopnjo

doseganja zastavljenih ciljev je razvidno, da je posameznik »odgovoren« zase, saj dosega svoje cilje. Hkrati pa je v to vpleten tudi VZ, ki lahko spodbuja zavedanje o uspešnem študiju, nima pa vzvodov, da v posamezniku sproži delovanje v skladu z zavedanjem. To lahko za VZ predstavlja spodbude in izzive, da se loti tistih ukrepov, ki bodo vplivali na delovanje in le zgolj zavedanje o potrebnosti uspešnega študija.

5.1.3 Predlogi za uspešnejši študij

Od drugega do šestega vprašanja so bili anketiranci z odprtim tipom vprašanj vprašani, kaj lahko posamezna odgovorna oseba naredi za uspešnejši študij študentov. Odgovori anketirancev so razvrščeni v kategorije oziroma tematske sklope po pomenu in ključnih besedah. Z namenom večje preglednosti kategorije oziroma tematski sklopi predstavljajo podnaslove. Ob analizi predlogov za uvedbo novih aktivnosti za uspešnejši študij s strani odgovorne osebe je dobro soočenje mnenj študentov s pregledom aktivnosti, ki jih VZ že izvaja na tem področju. V nadaljevanju so zato analizirane aktivnosti VZ in interpretacija odgovorov.

Aktivnosti visokošolskega zavoda za uspešen študij

V drugem vprašanju so študenti odgovarjali na vprašanje, kaj lahko za uspešnejši študij naredi VZ. Glede na to, da so študenti s svojimi pričakovanji, motivacijo in osebnimi cilji, ki niso odvisni (zgolj) od VZ, eden glavnih dejavnikov, so njihovi predlogi pomembna osnova za razvoj novih aktivnosti VZ. Med predlogi za izboljšanje uspešnosti študija s strani VZ so študenti navedli predloge, da bi moral VZ zagotoviti:

- a. večjo informiranost (študente pogosteje seznanjati o novostih, organizirati različne delavnice in seminarje ter jim omogočiti pomoč pri zaposlovanju);
- b. posodobitev študijskih programov (večjo izbiro izbirnih predmetov, dodati predmet Psihologija, vključitev več aplikativnega znanja in gostov iz prakse);
- c. boljšo izvedbo študijskega programa (zagotoviti več kolokvijev, spremeniti urnik predavanj in uvesti obvezen obisk predavanj ter vaj in zaposliti več ustreznih visokošolskih učiteljev ter sodelavcev);
- d. boljše prostorske možnosti (omogočiti predavanja in vaje na isti lokaciji, več računalnikov ter boljšo dostopnost računalniške učilnice).

Študenti so med drugim navedli, naj VZ manj spreminja zadeve (na primer pravilnike), dela več v prid študentov in zniža šolnino. Pri odgovorih študentov pogosto zasledimo več odgovorov, ki predstavljajo kombinacijo navedenih.

Pregled aktivnosti VZ je nanizan na področjih, ki so jih študenti izpostavili v svojih predlogih za izboljšanje aktivnosti VZ za uspešnejši študij. Na področju informiranosti študentov, posodobitve študijskih programov, načina izvedbe študijskega programa in prostorskih pogojev zasledimo:

a. Informiranost študentov

Iz dokumentacije VZ (priloga 2) je razvidno, da VZ poskuša študentom omogočiti večjo informiranost z vsakoletnim uvodnim srečanjem ob začetku študija, sprotnimi e-obvestili, študentskim forumom, organizacijo in izvedbo različnih seminarjev ter okroglih miz in tutorstvom za pisce diplomskih del.

- *Uvodna srečanja v študij*: študenti se o načinu študija na VZ in novostih seznanijo na prvem uvodnem srečanju ob začetku študijskega leta. V študijskem letu 2003/2004 zasledimo, da sta bili z namenom večje informiranosti študentov prvič organizirani delavnici Študij na VZ (pravilniki, študijska literatura, informacijski sistem, knjižnic itd.) in Organiziranost študentov v okviru VZ in univerze.
- *Študentski forum*: VZ omogoča, da se študenti virtualno srečujejo, izmenjujejo mnenja, stališča tudi v e-okolju. Pri pregledu dokumentacije je razvidno, da je prvi študentski forum nastal z vzpostavitvijo novega visokošolskega informacijskega sistema v študijskem letu 2001/2002.
- *Okrogle mize in seminarji*: VZ organizira različne okrogle mize in seminarje, na katere so vabljeni tudi študenti (na primer v letu 2004 je bila izvedena okrogla miza z naslovom Študentske ankete, učinkovitost študija ter bolonjski model študijskih stopenj).
- *Tutorstvo za pisce diplomskih del*: v programu dela in finančnem načrtu za leto 2007 je med kratkoročnimi izvedbenimi cilji zapisana tudi implementacija metod za povečanje učinkovitosti študija. Med metodami je poleg razvoja programa projektnega dela in demonstratorstva naveden tudi tutorski sistem. V študijskem letu 2007/2008 lahko zasledimo začetek razvoja tutorskega sistema

za pisce diplomskih del. Z namenom spodbude za hitrejše dokončanje študija imajo študenti v okviru e-učilnice možnost postavljati vprašanja in si izmenjavati mnenja, vezana na pisanje diplomskega dela. S tem drug drugega spodbujajo k pisanju diplomskega dela, pri čemer jim je v pomoč visokošolski učitelj oziroma sodelavec.

b. Posodobitev študijskih programov

Skozi leta so se študijski programi posodabljali, pri čemer lahko opazimo, da je študentom s spremembo omogočena večja izbirnost predmetov. Ta je še posebno izrazita v študijskem letu 2005/2006, ko je VZ začel izvajati bolonjske študijske programe.

c. Izvedba študijskega programa

Klasično izvedbo študijskih programov, ki se je izvajala v semestrih, je v študijskem letu 2006/2007 prvič nadomestila izvedba v kvartalnih. Na tak način je VZ omogočil, da študenti poslušajo hkrati le dva oziroma tri predmete.

d. Prostorski pogoji

Prvotno je VZ predavanja in vaje izvajal na eni lokaciji. Povečanje števila študentov je vplivalo na iskanje novih prostornih možnosti. Od študijskega leta 2006/2007 se predavanja in vaje izvajajo na dveh lokacijah, vendar je iz dokumentacije razvidno, da VZ poskuša celovito rešiti prostorski problem.

Interpretacija rezultatov

Iz analize anketnih vprašalnikov in pregleda aktivnosti, ki jih VZ izvaja z namenom uspešnejšega študija, je razvidno, da se VZ zaveda pomembnosti informiranja študentov, saj je zavrlo dobre informiranosti vpeljal vrsto aktivnosti, ki dobro informiranost omogočajo in podpirajo. VZ študentom skozi različne oblike posreduje pomembne informacije, vendar se kljub dodatnim možnostim odpira vprašanje, do kod, koliko in kako lahko VZ vpliva na iskanje ter sprejemanje informacij. Postavlja se namreč vprašanje ponudbe (VZ z različnimi oblikami ponuja informiranje) in povpraševanja (koliko se študentje »angažirajo« za iskanje informacij).

Z izbirnostjo predmetov VZ omogoča oblikovanje študijskega programa po željah in interesih posameznika. VZ vsako leto ponudi nabor izbirnih predmetov, ki se iz leta v leto praviloma spreminja. Razširitev nabora izbirnih predmetov dodatno omogoča nacionalna mobilnost študentov, ki predstavlja izmenjavo študentov med slovenskimi univerzami. Iz pregleda dokumentacije je razvidno, da to možnost izkoristijo samo posamezni študenti. Zanimivo bi bilo raziskati stališča in mnenja študentov do možnosti povečanja izbirnosti predmetov prek nacionalne mobilnosti.

Iz analize anketnih vprašalnikov je razvidno, da si študenti želijo drugačne izvedbe študijskega programa. Predlogi, kot so uvedba sprotne preverjanja in ocenjevanja znanja ter obvezen obisk predavanj in vaj, spominjajo na izvedbo primarnega ter sekundarnega izobraževanja. Podobnosti lahko najdemo v obvezni prisotnosti pri pouku in v sprotne načinu preverjanja znanje. V terciarnem izobraževanju je prisotnost na predavanjih priporočljiva, vendar praviloma ni obvezna. Znanje študentov pa se preverja konec izvedbe predmeta oziroma v izpitnih obdobjih. Slovenski študenti se s spremenjenim načinom izvedbe prvič soočijo ob vpisu na VZ. Spremenjen način zahteva od študentov samodisciplino za sprotno učenje kljub izostanku sprotne preverjanja znanja. Prav sprotne preverjanje znanja z določitvijo spodbuja študente k sprotne študiju omogoča tudi hitre rezultate oziroma »nagrado za opravljeno delo«.

Aktivnosti študentov za uspešen študij

V tretjem vprašanju so študenti odgovarjali na vprašanje, kaj lahko sami naredijo za uspešnejši študij. Vsak študent je v prvi vrsti sam odgovoren za dosego zastavljenih ciljev. Predlogi študentov z namenom povratne informacije VZ so dobrodošli za razumevanje in določitev manevrskega prostora, ki ga študenti vidijo kot odprto možnost za uspešnejši študij. Študenti so med predloge za izboljšanje lastne uspešnosti pri študiju najpogosteje navedli:

- a. sprotne učenje (pogostejše učenje, bolj disciplinirano učenje in več časa ter truda nameniti za študij),
- b. obiskovanje predavanj in vaj (redno obiskovanje predavanj in vaj) in
- c. osebna rast študenta (več delati na sebi, spremeniti svoje navade, izboljšati svoj način učenja in postaviti si cilje ter se jih držati).

Več kot petina vprašanih študentov je poleg navedenih predlogov najpogosteje navedla kombinacijo sprotnega učenja ter rednega obiskovanja predavanj in vaj. Dva študenta ocenjujeta, da že zdaj naredita vse za uspešen študij (se trudita, učita in sodelujeta).

Pregled aktivnosti VZ je opredeljen na področjih, ki so jih študenti izpostavili v svojih predlogih za izboljšanje svojih aktivnosti za uspešnejši študij. Na področju sprotnega učenja in rednega obiskovanja predavanj ter vaj in dela na sebi zasledimo:

a. + b. Sprotno učenje in redno obiskovanje predavanj in vaj

VZ poskuša spodbuditi študente k sprotnemu učenju in rednemu obiskovanju predavanj ter vaj s spremembo organizacijske izvedbe študijskega programa (glej aktivnosti VZ za uspešen študij) in spremenjenim načinom preverjanja in ocenjevanj znanja (glej aktivnosti visokošolskih učiteljev in sodelavcev za uspešen študij).

c. Osebna rast

VZ omogoča študentom osebno rast prek delavnic, ki se izvajajo v okviru študijskega programa. Delavnice z informacijsko-komunikacijskimi vsebinami spodbujajo študente k pridobivanju novih veščin, delavnice učiti se in živeti v skupnosti pa so namenjene osebni rasti študentov.

Interpretacija rezultatov

Iz analize anketnih vprašalnikov in pregleda aktivnosti, ki jih VZ izvaja z namenom uspešnejšega študija, je razvidno, da ta poskuša uvesti mehanizme, ki bi spodbudili študente k sprotnemu učenju in rednemu obiskovanju predavanj ter vaj. S krajšimi ali daljšimi pisnimi izdelki, aktivnim sodelovanjem pri izvedbi, nastopi, ustnimi ali pisnimi izpiti ob koncu predmeta visokošolski učitelji oziroma sodelavci spodbujajo študente k sprotnemu učenju. Sprotno učenje omogoča študentom prerazporeditev študija in opravljanje študijskih obveznosti čez vse študijsko leto in ne samo v izpitnih obdobjih.

Z namenom lažjega prehoda iz sekundarnega v terciarno izobraževanje in osebne rasti posameznika lahko zasledimo izvedbo delavnic, ki bi jih lahko ocenili kot inovativni pristop k razvoju tutorskega sistema za študente VZ.

Aktivnosti visokošolskih učiteljev in sodelavcev za uspešen študij

V četrtem vprašanju so študenti odgovarjali, kaj lahko za večjo uspešnost študija naredijo visokošolski učitelji in sodelavci. Visokošolski učitelji in sodelavci so v vlogi posredovalca znanja, spodbujevalca in usmerjevalca interakcije med študenti ter ocenjevalca znanja. Glede na to, da visokošolski učitelji presojujejo zadostnost usvojenega znanja, je pomembno, kje študenti vidijo možnosti za spremembe, ki bi vplivale na učinkovitejši študij.

Študenti za izboljšanje dela visokošolskih učiteljev in sodelavcev za uspešnejši študij študentov najpogosteje navajajo naslednje predloge:

- a. v največji meri visokošolskim učiteljem in sodelavcem predlagajo izboljšanje načina dela (bolj zanimiva predavanja, diskusije v predavalnici, delo v skupinah, aplikativni primeri rabe teoretskega znanja),
- b. bolj prijazen odnos do študentov in neformalen odnos z bolj enakovredno obravnavo študentov ter
- c. omogočiti večjo dostopnost visokošolskih učiteljev in sodelavcev, ko jih študent potrebuje (boljša dostopnost na pogovornih urah, prek e-pošte, telefona, izvesti dodatne vaje za razlago snovi).

Pregled aktivnosti visokošolskih učiteljev in sodelavcev je opredeljen na področjih, ki so jih študenti izpostavili v svojih predlogih za izboljšanje svojih aktivnosti za uspešnejši študij. Na področju načina dela, odnosa do študentov in dostopnosti visokošolskih učiteljev ter sodelavcev zasledimo:

a. Način dela visokošolskih učiteljev in sodelavcev

Iz dokumentacije je razvidno, da VZ spodbuja visokošolske učitelje in sodelavce k načrtovanju ter spremljanju izvedbe predmeta. Na tak način lahko VZ spodbudi sodelovanje med visokošolskimi učitelji in sodelavci pri timskem načrtovanju ter spremljanju izvedbe predmeta. Z namenom povratne informacije spremlja tudi dejansko obremenitev študentov z oceno, ki jo podajo študenti sami.

b. Odnos visokošolskih učiteljev in sodelavcev do študentov

Iz dokumentacije VZ ne zasledimo aktivnosti, ki bi se ukvarjale z odnosi med študenti in visokošolskimi učitelji ter sodelavci.

c. Dostopnost visokošolskih učiteljev in sodelavcev

VZ poleg pogovornih ur visokošolskih učiteljev in sodelavcev izvaja tudi repititorij in konzultacije za predmete, pri katerih je nizka prehodnost:

- *Pogovorne ure:* klasične pogovorne ure »na štiri oči« je VZ dopolnil z možnostjo e-svetovanja. V študijskem letu 2004/2005 so pri štirih predmetih visokošolski učitelji in sodelavci prvič omogočili e-svetovanje prek foruma, ki deluje znotraj visokošolskega informacijskega sistema. Z uvedbo e-izobraževanja se je ta komunikacija iz visokošolskega informacijskega sistema prenesla v e-učilnico.
- *Repititorij:* pri predmetih z nizko prehodnostjo VZ v novem študijskem letu pred izvedbo predmeta lahko omogoči študentom dodatne ure predavanj z namenom ponovitve in utrditve predhodno potrebnih znanj.
- *Konzultacije:* za predmete z nizko prehodnostjo VZ v času jesenskega izpitnega obdobja lahko omogoči izvedbo skupinske konzultacije. Konzultacije so oblika skupinskih pogovornih ur. Namenjene so vsebinam, ki so vključene v preverjanje in ocenjevanje znanja s poudarkom na vprašanjih, ki jih izpostavljajo študenti.

Interpretacija rezultatov

Iz analize anketnih vprašalnikov in pregleda aktivnosti, ki jih VZ izvaja z namenom uspešnejšega študija, je razvidno, da VZ večjo pozornost namenja načrtovanju in spremljanju izvedbe predmeta, medtem ko je način poučevanja praviloma prepuščen visokošolskim učiteljem ter sodelavcem.

Po tradiciji se pričakuje, da bodo visokošolski učitelji brez kakršne koli organizirane strokovne podpore in usposobljenosti znali dobro delati s študenti (Marentič Požarnik 2001, 103). Prav s tem namenom je na VZ ustanovljen Center za odličnost poučevanja in učenja. VZ lahko z uvrstitvijo teme na posvetu pedagoških delavcev, na primer Vloga učitelja in strokovnega sodelavca na področju izobraževanja, spodbudi aktivno razpravo o ustreznosti različnih načinov dela in razmisleku o načinu dela delu posameznika. Z odnosi med visokošolskimi učitelji oziroma sodelavci in študenti se VZ praviloma ne ukvarja.

Skozi aktivnosti lahko opazimo, da poskuša VZ prek različnih poti omogočiti študentom dostop do visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Klasično obliko pogovornih ur dopolnjujejo skupinske pogovorne ure v obliki konzultacij. Tudi tu se sooči vprašanje ponudbe (organizirane skupinske konzultacije na pobudo VZ) in povpraševanja (število študentov, ki se udeležijo skupinskih konzultacijah). Na podlagi izkušenj je VZ obdržal skupinske konzultacije na svojo pobudo in kot varovalo vpeljal predhodno potrditev prisotnosti. Glede na nizko udeležbo na skupinskih konzultacijah je smiselno razmisliti o tem, s katere strani prihaja pobuda za izvedbi skupinskih konzultacij oziroma ali bi bila udeležba študentov večja, če bi se skupinske konzultacije organizirale na pobudo študentov.

Aktivnosti družine za uspešen študij

V petem anketnem vprašanju so študenti odgovarjali, kaj lahko za uspešnejšo študij naredi družina. Družina je praviloma osnovna celica, iz katere izhaja študent. Glede na to, da je na razvoj študentove osebnosti vplivala prav družina, ki študenta tudi pogosto moralno in finančno spodbuja, je smiselno pogledati, kje vidijo študenti možnosti za boljši študij z vidika družine. Najpogostejši predlogi za izboljšanje uspešnosti študija študentov, ki jih študenti predlagajo družini, so:

- a. v največji meri podpora in vzpodbuda (moralna podpora, denarna podpora in povratna informacija, da so ponosni na študijske dosežke študenta) in
- b. pomoč pri študiju (omogočiti pogoje za študij, zagotoviti mirno družinsko življenje in da ne bi preveč težili).

En študent navaja pomoč pri hišnih opravilih. Več kot desetina vprašanih pa navaja, da družina na uspešnost študija nima nikakršnega vpliva.

Iz pregleda dokumentacije je razvidno, da VZ ne izvaja aktivnosti na področju družine.

Interpretacija rezultatov

Študenti si praviloma želijo, da jim družina zagotovi osnovne pogoje za študij. Pogoji za študij se lahko razlikujejo tudi glede na oddaljenost VZ od doma študenta. Študenti, ki živijo v krajih, ki so oddaljeni od VZ, nadomestijo domači dom s študentskem domom oziroma zasebnim stanovanjem. Mirno družinsko okolje si želijo predvsem študenti, ki med študijem živijo doma.

Aktivnosti prijateljev za uspešen študij

V šestem anketnem vprašanju so študenti odgovarjali, kaj lahko za uspešnejši študij naredijo prijatelji. Kot kaže, največ vprašanih vidi uspešnost študija študentov glede svojih prijateljev v:

- a. vzpodbudi (sledenje rezultatov in pohvala) in
- b. pomoči pri učenju (več medsebojnega sodelovanja in skupinsko učenje).

Dva študenta navajata obzirnost s strani prijateljev v času izpitov (manj žurov), eden resnično prijateljstvo. Več kot desetina jih meni, da prijatelji na uspešnost študija nimajo nobenega bistvenega vpliva.

Iz pregleda dokumentacije je razvidno, da VZ ne izvaja aktivnosti na področju prijateljstva.

Interpretacija rezultatov

Študenti si želijo, da se prijatelji zanimajo za njihove študijske dosežke in predvsem izpostavljajo pomoč pri učenju. Študenti ocenjujejo skupno učenje kot možnost za boljšo študijsko uspešnost.

5.1.4 Dejavniki, ki vplivajo na uspešnost študija

V sedmem in osmem odprtem vprašanju so študenti našteali tri dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in tri dejavnike, ki ovirajo uspešen študij. Študenti so navedli veliko število raznolikih odgovorov. Z namenom večje preglednosti so odgovori združeni v kategorije glede na odgovorno osebo.

V devetem in desetem vprašanju so študenti odgovorili na vprašanje, kaj lahko še pripomore oziroma kaj lahko negativno vpliva na uspešnost študija. Anketiranci so na lestvici strinjanja od 1 (zelo se strinjam) do 5 (nikakor se ne strinjam) ocenjevali svoje strinjanje z navedenimi stališči. Anketni vprašalnik smo zaključili z odprtim vprašanjem, v katerem smo anketirance spodbudili, da napišejo svojo misel ob koncu izpolnjevanja vprašanj.

Primerjava dejavnikov, ki po mnenju študentov spodbujajo uspešnost študija, in dejavnikov, ki ovirajo uspešnost študija

Iz primerjave dejavnikov, ki spodbujajo uspešnost študija, in tistih, ki jo ovirajo, je razvidno, da so študenti pogosto naštevili dejavnike, ki so se zrcalno ponovili v obeh skupinah, del dejavnikov pa je navedenih na novo. Z namenom lažje predstavitve so zrcalno ponavljajoči se dejavniki predstavljeni po odgovornih osebah v preglednici, dejavniki brez zrcalne ponovitve pa so opisani v besedilu. Za lažje spremljanje je vrstni red odgovornih oseb isti kot v prvem vprašanju anketnega vprašalnika. V interpretacijo podatkov so vključeni dejavniki, ki še niso bili opredeljeni v predlogih za uspešnejši študij (od drugega do šestega vprašanja).

Visokošolski zavod

Študenti so med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, z vidika VZ uvrstili:

Preglednica 5.1.5 Dejavniki z vidika visokošolskega zavoda

Dejavniki, ki spodbujajo uspešnost študija	Dejavniki, ki ovirajo uspešnost študija
Dobra organiziranost	Naporen urnik, nepravilna razporeditev predavanj in vaj (predavanja se začnejo prezgodaj, popoldanske obveznosti)
Razporeditev izpitnih rokov	Premalo izpitnih rokov, prenatrpanost izpitnih rokov, neurejenost učilnic itd.

Med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, so študenti uvrstili tudi študijsko knjižnico in boljšo dostopnost gradiv, med dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, niso dopisali ničesar.

Interpretacija odgovorov

Knjižnica je ključnega pomena za dostop gradiv, ki jih študenti potrebujejo pri svojem študiju. Zanimivo bi bilo raziskati, ali si želijo študenti boljšo dostopnost

tiskanih gradiv (na primer večja zaloga enakih knjig v knjižnici) ali e-knjig (večja dostopnost prek spleta).

Študenti/jaz sam

Študenti so med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in dejavnike, ki ga ovirajo, z vidika študentov uvrstili:

Preglednica 5.1.6 Dejavniki z vidika študentov

Dejavniki, ki spodbujajo uspešnost študija	Dejavniki, ki ovirajo uspešnost študija
Izboljšanje delovnih navad, sprotno učenje, redno obiskovanje predavanj in vaj	Pomanjkanje delovnih navad, ni sprotnega učenja, neobiskovanje predavanj in vaj.
Dobro psihično stanje, motivacija za boljše prihodnost, volja in vztrajnost, samozavest.	Osebne težave, negativna miselnost, brezcilnost, preobremenjenost, strah pred neuspehom, lenoba.

Med dejavniki, ki spodbujajo uspešnost študija, so študenti navedli tudi predhodno izobrazbo študenta, med dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, pa so dodali napačno izbran študij.

Interpretacija odgovorov

Predhodna izobrazba lahko vpliva na uspešnost študija. Če je študent zaključil srednješolsko izobraževanje iste ali sorodne smeri, mu bo lahko predznanje v pomoč pri nadgradnji že usvojenih znanj. Prava izbira študija vpliva na motivacijo študenta za študij. Ob študijskih težavah bi študent, ki je bil sprejet na želeni študijski program s prvo željo, v primerjavi študentom, ki se je vpisal na napačen študijski program, praviloma lažje našel voljo za rešitev teh.

Visokošolski učitelji in sodelavci

Študenti so med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, z vidika visokošolskih učiteljev in sodelavcev napisali:

Preglednica 5.1.7 Dejavniki z vidika visokošolskih učiteljev in sodelavcev

Dejavniki, ki spodbujajo uspešnost študija	Dejavniki, ki ovirajo uspešnost študija
Zanimiva predavanja	Dolgočasna in nezanimiva predavanja in vaje, slaba razlaga snovi
Primerna literatura	Neprimerna literatura
Dobri odnosi z visokošolskim učiteljem, sproščeno vzdušje	Slabi odnosi med nekaterimi učitelji in študenti, togost ali arogantnost nekaterih visokošolskih učiteljev

Med dejavnike, ki pomembno vplivajo na uspešnost študija, so študenti uvrstili tudi jasno opredelitev zahtev pri predmetu in uvedbo domačih nalog, med dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, pa so dodali prezahtevnost izpita.

Interpretacija odgovorov

Jasna predstavitev zahtev predmeta vsebuje kratek opis predmeta, zahtevano literaturo in način preverjanja ter ocenjevanja znanja. Končna ocena ja pogosto sestavljena iz različnih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja. Del ocene pogosto sestavlja tudi aktivno sodelovanje na predavanjih, kar pa je omogočeno predvsem študentom, ki redno obiskujejo predavanja in vaje. Mogoče prav nepoznavanje zahtevnosti predmeta pogojuje opredelitev »prezahteven izpit«, ki je naveden med ovirami za študij. Željo za uvedbo domačih nalog lahko razumemo kot zunanjo spodbudo za sprotno delo z zunanjo motivacijo.

Družina

Študenti so med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, z vidika družine uvrstili:

Preglednica 5.1.8 Dejavniki z vidika družine

Dejavniki, ki spodbujajo uspešnost študija	Dejavniki, ki ovirajo uspešnost študija
Dober odnos s starši, dobro počutje doma, miren prostor za študij	Slabe družinske razmere
Podpora staršev	Kritika staršev

Med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, so študenti dopisali še izobrazbo staršev, med dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, pa so dodali prezaposlenost z družino in pomoč otroku pri učenju.

Interpretacija odgovorov

Izobrazba staršev lahko pozitivno vpliva na uspešnost študija študenta, če je predpostavljeno, da se starši z višjo izobrazbo lažje vživijo v »kožo« študenta, saj so doživeli osebno izkušnjo. Vloga študenta v družini lahko vpliva na pričakovanja, ki jih študent goji do družine. Redni študenti so praviloma sinovi in hčeri, ki jim je primarna obveznost študij. Njihove družinske obveznosti se praviloma razlikujejo od izrednih študentov, ki imajo svojo družino in otroke. S spremembo vloge v družini se praviloma spremenijo tudi pričakovanja študentov do družine.

Prijatelji

Študenti so med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, z vidika prijateljev opredelili:

Preglednica 5.1.9 Dejavniki z vidika prijateljev

Dejavniki, ki spodbujajo uspešnost študija	Dejavniki, ki ovirajo uspešnost študija
Prijatelji, kjer študiraš, okolje, v katerem živiš	Slaba družba
Zanimivo družabno življenje	Ponočevanje, žuriranje

Študenti med dejavnike, ki spodbujajo uspešnost študija, in med dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, niso uvrstili nobenega dodatnega dejavnika.

Drugo

Med dejavnike, ki pomembno vplivajo na uspešnost študija, so študenti dodatno navedli službo in dobro finančno stanje, med dejavnike, ki ovirajo uspešnost študija, pa so študenti napisali še premalo časa za študij, študentsko delo, vreme, hrup, bolezen in strah pred brezposelnostjo.

Interpretacija podatkov

Materialni pogoji izrednih študentov so pogosto pogojeni z zaposlitvijo študenta. Dobro službo lahko pogledamo z vidika večjih finančnih dohodkov, lahko pa tudi z vidika podpore službe pri študiju študenta, tako z odobritvijo financiranja šolnine kot z možnostjo dodelitve in izkoristka študijskega dopusta. Pri rednih študentih lahko premalo časa za študij povežemo tudi z aktivnim delom prek študentskega servisa. Študenti VZ med razlogi za neizpolnjevanje pogojev za vpis v višji letnik navajajo tudi delo prek študentskega servisa.

Analiza stališč, ki bi lahko pripomogla k uspešnosti študija

V devetem vprašanju so študenti odgovarjali, kaj bi lahko še pripomoglo k uspešnejšemu študiju. Anketirani študenti so na lestvici strinjanja od 1 (zelo se strinjam) do 5 (nikakor se ne strinjam) ocenjevali svoje strinjanje z navedenimi stališči. Študentom so bila v ocenjevanje ponujena naslednja stališča:

Preglednica 5.1.10 Stališča, ki lahko pripomorejo k uspešnosti študija (n = 52)

Ime spremenljivke	μ	σ
Večje sodelovanje med študenti	2,02	1,11
Izvedba različnih delavnic	2,58	1,43
Vodena študentska klepetalnica »Kje študenta čevelj žuli«	2,71	1,19
Uvedba šolnine na rednem študiju	4,08	1,38

Preglednica 5.1.10 – se nadaljuje

Ukinitiv absolventskega staža	4,10	1,38
Zaporedna izvedba predmetov	2,83	1,25
Drugačna organizacijska izvedba – manjše skupine	2,35	1,06

Legenda: μ = aritmetična sredina, σ = standardni odklon.

Študenti so se najbolj strinjali, da bi lahko na uspešnost študija vplivalo večje sodelovanje med študenti ($\mu = 2,02$). Sledi izvedba predavanj v manjših skupinah ($\mu = 2,35$), izvedba različnih delavnic ($\mu = 2,58$), vodena študentska klepetalnica »Kje študenta čevelj žuli« ($\mu = 2,17$) in zaporedna izvedba predmetov ($\mu = 2,83$). Študenti zelo nasprotujejo uvedbi šolnin na rednem študiju ($\mu = 4,08$) ter najbolj ukinitvi absolventskega staža ($\mu = 4,10$). Iz ocene strinjanja študentov s posameznimi stališči je razvidno, da študenti možnost za uspešnejši študij vidijo predvsem v spremenjeni izvedbi študijskega programa, pestrejši ponudbi delavnic in svetovanju. V plačljivem študiju in ukinitvi absolventskega staža anketiranci ne vidijo rešitve, ki bi lahko pripomogla k uspešnosti študija študentov.

Interpretacija podatkov

Iz ocene dejavnikov, ki bi lahko pripomogli k uspešnosti študija, lahko razberemo, da so jih študenti razvrstili v dva sklopa. Prvi sklop, ki po mnenju študentov pripomore k uspešnosti študija, študenti vključuje dejavnike, vezane na aktivnost študentov, visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter VZ. Drugi sklop pa so dejavnosti, ki jih študenti pogosto opredeljujejo kot njihovo pravico. Dejavniki prve skupine so predstavljeni z vidika aktivnosti in interpretacije že v predhodnih analizah anketnih vprašanj, stališča druge skupine pa se pojavljajo prvič.

V anketnem vprašalniku se prvič pojavita stališči, da bi lahko uvedba šolnine na rednem študiju in ukinitiv absolventskega staža pripomogla k uspešnejšemu študiju. Eden glavnih razlogov za uvedbo šolnine na rednem študiju, v smislu prispevka študenta oziroma njegovih staršev, so študenti, ki bodo verjetno bolj vrednotili svoje izobraževanje in zlasti končali študij hitreje. V primeru, ko bi študenti pokrivali del stroškov študija sami, bi zaključili študij v predvidenem roku (Bevc 1997, 203).

Anketiranci se z navedenim ne strinjajo, saj tako brezplačni študij kot absolventska staž praviloma jemljejo kot »samoumevno dejstvo« oziroma svojo pravico.

Analiza stališč, ki so lahko razlogi za nižjo uspešnost študija

Na enaki lestvici so študenti v desetem vprašanju ocenili dejavnike, ki na uspešnost študija študentov vplivajo negativno. Anketirani študenti so na lestvici strinjanja od 1 (zelo se strinjam) do 5 (nikakor se ne strinjam) ocenjevali svoje strinjanje z navedenimi stališči. Študentom so bila v ocenjevanje ponujena naslednja stališča:

Preglednica 5.1.11 Stališča, ki lahko zavirajo uspešnost študija (n = 52)

Stališče	μ	σ
Neustrezno predznanje študentov pri nekaterih predmetih	2,21	1,16
Neustrezne učne navade študenta	1,94	1,16
Neustrezne učne metode pri nekaterih predmetih	2,42	1,24
Neustrezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja	2,44	1,24
Ni sprotnega preverjanja znanja	2,94	1,41
Neustrezen izbor študijske literature in virov	2,98	1,26
Preveč časa za pisanje diplomskega dela	3,38	1,55
Namerno podaljševanje študija zaradi težav z zaposlitvijo	3,13	1,57
Namerno podaljševanje študija zaradi drugih ugodnosti (študentski dom)	3,40	1,40
Psihološke ovire (vstop v svet odraslih, samostojno življenje itd.)	3,29	1,19

Legenda: μ = aritmetična sredina, σ = standardni odklon.

Neustrezne učne navade študentov ($\mu = 1,94$) in neustrezno predznanje študentov pri nekaterih predmetih ($\mu = 2,21$) sta po mnenju študentov najpogostejša vzroka za nižjo uspešnost študija. V nadaljevanju študenti navajajo neustrezne učne metode pri nekaterih predmetih ($\mu = 2,42$), neustrezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja ($\mu = 2,44$), ni sprotnega preverjanja znanja ($\mu = 2,94$) ter neustrezen izbor študijske literature in virov ($\mu = 2,98$). Kot najmanj izrazite dejavnike, ki negativno vplivajo na uspešnost študija, študenti ocenijo namerno podaljševanje študija zaradi

ugodnosti, ki jih imajo redni študenti (bivanje v študentskem domu ($\mu = 3,40$), prejemanje družinske pokojnine ipd.), v preobsežnem času za pisanje diplomskega dela ($\mu = 3,38$), psihološke ovire (vstop v svet odraslih, samostojno življenje ipd.) ($\mu = 3,29$) in namerno podaljševanje študija zaradi težav z zaposlitvijo ($\mu = 3,13$).

Interpretacija podatkov

Iz ocene stališč, ki so lahko razlogi za nižjo uspešnost študija, lahko razberemo, da so jih študenti razvrstili v tri sklope. V prvem sklopu, ki po mnenju študentov najbolj vpliva na nižjo uspešnost študija, so stališča, na katera lahko vplivajo sami, drugi sklop predstavljajo vzroki, na katere lahko vplivajo visokošolski učitelji in sodelavci ter VZ, in v tretjem sklopu so vzroki, ki so vezani na pravice študentov. Stališča prvih dveh skupin so z vidika aktivnosti in interpretacije predstavljena že v predhodnih analizah anketnih vprašanj, stališča tretje skupine pa se pojavljajo prvič.

Študenti v skrajšanju časa za pisanje diplomskega dela ne vidijo motiva za hitrejši zaključek študija. Zanimiva je misel Suzane Pani¹, ki pravi, da imajo slovenski študenti preveč časa za pisanje diplomske naloge in s tem izgubijo občutek za čas. Če bi skrajšali absolventski status, bi po njenem mnenju kljub negativnemu stališču študentov vplivali na čas skrajšanja študija.

Albrecht in Ziderman (1992, 138) med razloge za daljši študij navajata tudi situacijo, ko imajo študenti boljši življenjski standard kot diplomanti. V tem primeru študentom bolj ustreza status študenta. Kljub različnim pogledom se študenti ne strinjajo, da bi namerno podaljševanje študija zaradi drugih ugodnosti, kot je bivanje v študentskem domu, koriščenje študentskih bonov za prehrano in drugo, vplivalo na nižjo uspešnost študentov.

Študenti tudi namernega podaljševanje študija zaradi težav z zaposlitvijo in psihološke ovire glede vstopa v svet odraslih, v samostojno življenje itd. ne opredeljujejo kot vzrok za nižjo uspešnost študija.

Zadnje vprašanje

Z zadnjim vprašanjem anketnega vprašalnika smo študente spodbudili, naj za konec napišejo misel. Študenti so za odgovor:

¹ Delavnica Carere Advisor, predavateljica dr. Suzana Pani.

- uporabili pregovore (Kuj železo dokler je vroče, Počasi se daleč pride, Tisoč milj dolga pot se začne s prvim korakom, Več znaš, več veljaš, Študij ohranja človeka mladega) in
- izpostavili pomembnost študenta (Vse se naredi, samo če imaš začrtan cilj, Če hočeš biti uspešen, moraš dati vse od sebe, Vsak posameznik ve, kaj je za njega dobro, Ne dajmo se – pokažimo, da zmoremo).

Medtem ko je en študent izrazil skrb za varnost elektronskih podatkov (e-indeks), drugi pozval visokošolske učitelje in sodelavce, naj si vzamejo več časa za študente, del študentov ni odgovorilo.

Iz odgovorov študentov je razvidno, da so ob koncu izpolnjevanja anketnega vprašalnika uporabili predvsem pozitivne in spodbujajoče misli, kar lahko kaže tudi na njihov odnos do obravnavane problematike.

5.2 Analiza dokumentacije

Iz pregleda obsežne dokumentacije izbranega VZ je razvidno, da VZ že od začetka svojega delovanja ugotavlja, spremlja in načrtuje aktivnosti za zagotavljanje kakovosti svojega delovanja.

VZ sistematično spremlja dosežke študentov in s primerjavo dokumentacije lahko opazimo, da stremi k nenehnemu izboljšanju načina spremljanja dosežkov študentov. Iz dokumentacije je razvidno, da:

- od študijskega leta 1996/1997 do 2000/2001 ni podrobnejših zapisov o spremljanju študentovih dosežkov; spremljanje je bilo zgolj na popisu podatkov in njihovem podajanju ustreznim organom (na primer v tem in tem času je diplomiralo toliko in toliko študentov);
- v letu 2001/2002 je opaziti začetek poglobljenih analiz in iskanje vzrokov za nastalo situacijo ter možnosti za izboljšavo;
- od leta 2001/2002 dalje lahko zasledimo izvedbene naloge in pričakovane rezultate izbranega VZ z oceno doseženega.

Razloge za spremembo v študijskem letu 2001/2002 najdemo tudi v uvedbi novega informacijskega sistema. V podporo izobraževanju je VZ razvil lasten visokošolski informacijski sistem, ki je v veliki meri racionaliziral poslovanje, olajšal pa je tudi

različne analize v podporo odločanja, vključno z analizami v procesih spremljanja dosežkov študentov.

Rezultate analiz anketnih vprašalnikov, ki temeljijo na kvantitativnih podatkih, VZ dopolnjuje z analizami anket. Iz pregleda dokumentacije je razvidno, da VZ izvaja ankete že od leta 1996 dalje. Analiza anketnih vprašalnikov je ena pomembnih povratnih informacij s strani anketirane ciljne skupine. VZ je med različnimi študijskimi leti anketiral različne ciljne skupine:

Preglednica 5.2.1 Izvajanja anket glede na ciljno skupino

Ciljna skupina	Leto izvajanja
Informativni dnevi	2001, 2003
Bruči	98/99, 99/00, 00/01, 02/03
Študenti	od 96/97 dalje
Diplomanti	od 2002 dalje
Visokošolski učitelji in sodelavci	od 01/02 dalje
Strokovne službe	od 01/02 dalje

Ciljne skupine lahko opredelimo kot stalne (študenti, diplomanti) ali priložnostne (informativni dnevi). Iz pregleda izvajanja anket lahko ugotovimo, da je VZ v prvih treh letih delovanja aktivnosti usmerjal v pridobivanje kandidatov za vpis (promocija VZ, anketni vprašalniki za bruce itd.). Rezultati analiz na področju spremljanja dosežkov študentov so objavljeni v:

Preglednica 5.2.2 Razvoj gradiv in poročil izbranega visokošolskega zavoda

Vrsta poročila	Študijsko leto	Vključeno področje	Način zapisa
Poročilo	od 1999 (za vsa leta nazaj) do 2001	izobraževanje, raziskovanje in splošno	javno poročilo – promocijsko gradivo VZ

Preglednica 5.2.2 – se nadaljuje

Institucionalno poročilo	2001/2002	izobraževanje	interno poročilo – informiranje
	2002/2003	izobraževanje, raziskovanje in splošno	ocena stanja in ukrepi za naprej
Poročilo o učinkovitosti študija	2003/2004 2004/2005	izobraževanje	javno poročilo – ocena stanja in ukrepi za naprej

Povzetki analiz so kasneje del vsebine programa dela in letnega poročila VZ. Poleg navedenih poročil zasledimo tudi gradiva, ki vsebujejo podrobnejše analize dosežkov študentov.

Rezultate analiz, ki so namenjena širši javnosti, VZ izda enkrat na leto v tiskani obliki in so dostopna na spletni strani. Analize, ki so namenjena vodstvu VZ, visokošolskim učiteljem in sodelavcem ter predstavnikom študentov, so praviloma obravnavane na organih VZ (akademski zbor, senat itd.), posvetih (posvet visokošolskih učiteljev in sodelavcev) in so objavljene na intranetu. VZ lahko na različne načine spodbudi obravnavo podatkov. Med njimi zasledimo:

- aktivno obravnavo (organizirana razprava – okrogla miza, posvet itd.) in
- pasivno obravnavo (na primer objava gradiva na intranetu).

V aktivno obravnavo podatkov so lahko vključene različne skupine tako znotraj (katedre, študentski svet, itd.) kot zunaj VZ. Skupine so lahko spodbujene k obravnavi podatkov in od njih se pričakuje povratna informacija v obliki opredelitve stališč. V primeru, da so podatki samo razdeljeni brez dodatnih spodbud, lahko pričakujemo manj intenzivno oziroma pasivno obravnavo.

Dostop do rezultatov analiz imajo vsi zaposleni s svojim uporabniškim imenom in geslom. Na tak način je omogočen večji pretok informacij med organi VZ in zaposlenimi. Interna gradiva, iz katerih so razvidni osebni podatki posameznika, so namenjeni izključno vodstvu VZ (na primer kolegij dekana). Vodstvo VZ v obravnavo

poročil poskuša vključiti čim širši krog ljudi. Na posvetih poleg visokošolskih učiteljev in sodelavcev sodelujejo tudi vodstvo, študenti in nepedagoški delavci. Skozi analizo dokumentacije lahko ugotovimo, da so študenti razen na 1. posvetu visokošolskih učiteljev in sodelavcev vedno sodelovali pri obravnavi poročil. Način dela na posvetih je potekal v obliki skupinskega dela in se skozi študijska leta ni spreminjal. Iz dokumentacije v študijskem letu 2002/2003 je razvidno, da je delo v skupinah potekalo tako, da so se v posamezni skupini zbrali naključni predstavniki visokošolskih učiteljev in sodelavcev, nepedagoških sodelavcev ter predstavnik študentov. Vsaka skupina je obravnavala svoj problem. Glede na mnenja v skupini so bila predstavljene možne izboljšave in pozitivni učinki izboljšav. V študijskem letu 2003/2004 pa je bila osnovna delitev za delo v skupinah katedra, pri čemer so vse katedre obravnavale ista ključna vprašanja. Posamezne skupine so predstavile svoja stališča in v diskusijo so se vključili tudi drugi člani.

Dinamika pridobivanja evidenc znotraj študijskega leta

V preglednici 5.2.3 so predstavljeni dokumenti, ki jih VZ pridobiva z analizo evidenc in mnenj znotraj študijskega leta na izbranem VZ. Na podlagi pregleda dokumentacije je razvidno, da študijsko leto predstavlja zaključeno celoto. Posamezne analize se znotraj študijskega leta opravljajo enkrat, druge večkrat. Pri časovnem razporejanju priprave analiz so upoštevani tako roki, ki so postavljeni v skladu z zakoni oz. odredbami, kot tudi dinamiko dela na VZ.

Preglednica 5.2.3 Dinamika pridobivanja evidenc znotraj študijskega leta

Pregled dokumentov	Mesec											
	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mar.	apr.	maj	jun.	jul.	avg.	sept.
Pregled števila prijavljenih kandidatov – dodiplomska šola	X					X	X			X		X
Pregled števila vpisanih študentov	X	X										
Drevo prehodnosti študentov	X	X				X				X		X
Proces izobraževanje – analiza izpitnega obdobja			X			X				X		X
Pregled študentov glede na izbirne predmete	X											X
Naj študent/ka (povprečna ocena študija)	X											
Input – output			X									
Meduniverzitetno sodelovanje			X		X							
Analiza komisij za študentske zadeve			X									
Statistični vprašalnik o vpisu študentov na VZ in višje strokovne šole	X	X										
Pregled števila tujih študentov	X	X										
Pregled diplomantov v koledarskem letu			X	X								
Analiza zaposljivosti diplomantov					X							
Anketni vprašalnik za bruce	X											
Anketni vprašalnik za študente											X	
Anketni vprašalnik za zaposleni												X

Kazalniki dosežkov študentov v visokem šolstvu

V skladu z Merili za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela (Ur. l. RS, št. 124/2004) se ocenjuje devet področij. V magistrski nalogi je predstavljeno področje študijske dejavnosti, ki je obravnavano samo z naslednjih vidikov:

- izkazan interes za vpis, število vpisanih študentov in diplomantov,
- dosežkov študentov med študijem in
- dosežkov študentov ob zaključki študija.

V nadaljevanju so izbrani vidiki predstavljeni z vidika analize, kazalnikov, prikaza v obliki preglednice in časovne obravnave:

a. Vidik izkazanega interesa za vpis, števila vpisanih študentov in diplomantov

Analizo vpisanih študentov (vložek) in diplomantov (izložek) VZ spremlja ločeno po študijskih programih, načinu študija in letniku prvega vpisa v študijski program. Analiza je obravnavana z več vidikov:

- izkazan interes kandidatov za vpis,
- število vpisanih študentov v posameznem študijskem letu,
- število diplomantov v posameznem koledarskem letu,
- razmerje med prvim vpisom na VZ in diplomanti,
- razmerje med vpisanimi študenti in diplomanti.

Primeri kazalnikov uspešnosti VZ:

- število prijavljenih kandidatov v primerjavi z razpisanimi vpisnimi mesti,
- minimalno število točk za sprejem v primerjavi s preteklimi leti,
- število sprejetih študentov glede na željo (vrstni red) izbrane fakultete,
- primerjava s sorodnimi študijskimi programi,
- število vpisanih študentov v sorazmerju s številom diplomantov,
- ocena povprečnega časa od vpisa do diplome (vključno z minimumom in maksimumom),

Analiza in interpretacija podatkov

- število vpisanih študentov čiste generacije (prvič vpisani) za enega diplomanta,
- število sprejetih študentov glede na program predhodne izobrazbe,
- število sprejetih študentov glede na način zaključka predhodne izobrazbe itd.

Primer pregleda zbranih podatkov

Preglednica 5.2.4 Razpis, prijave in vpis na izbrani študijski program

Študijsko leto	Razpis	Prijave*	Sprejeti*	Želja	Vpisani	Omejitev in minimum točk
A				1 2 3		
A1						
A2						

*Število prijavljenih in sprejetih kandidatov v izbranem prijavnem roku (prvi, drugi, tretji).

S pomočjo predstavljenih analiz VZ spremljanja dinamiko študija s treh vidikov: vložek–napredovanje v procesu izobraževanja–izložek. Analizo interesa za vpis, števila vpisanih študentov in diplomantov VZ izdela dvakrat na leto, oktobra in januarja. Analiza dobljenih rezultatov v različnih študijskih letih omogoča VZ primerjavo s preteklimi leti.

b. Vidik dosežkov študentov med študijem

Analizo dosežkov študentov med študijem VZ spremlja ločeno po študijskih programih, načinu študija in letniku prvega vpisa v študijski program.

Preglednica 5.2.5 Različne analize dosežkov študentov med študijem

Vidik analize	Opis
Prehodnost študentov	Analiza vključuje pregled napredovanja študentov po letnikih skozi študijska leta ne glede na leto prvega vpisa. Ta analiza omogoča VZ lažje načrtovanje števila študentov oziroma skupin za novo študijsko leto.

Preglednica 5.2.5 – se nadaljuje

Pristopi in uspešnost opravljanja študijskih obveznosti	Analiza vključuje pregled študentov posameznega letnika glede na število opravljenih izpitov. V analizo so vključeni vsi študenti letnika ne glede na generacijo vpisa in ne glede na čas opravljanja posameznega izpita. Osnova je število opravljenih izpitov.
Izpolnjevanje pogojev za vpis v višji letnik	Analiza vključuje pregled študentov posameznega letnika glede na število doseženih kreditnih točk. V analizo so vključeni vsi študenti letnika ne glede na generacijo vpisa in ne glede na čas doseženih kreditnih točk. Osnova je število doseženih kreditnih točk.

Analiza je obravnavana z vidika prehodnosti študentov, pristopov in uspešnosti opravljanja študijskih obveznosti ter izpolnjevanja pogojev za vpis v višji letnik.

Primeri kazalnikov uspešnosti VZ:

- prehodnost študentov iz letnika v letnik,
- prehodnost čiste generacije študentov v višji letnik,
- prehodnost študentov pri posameznem predmetu,
- doseganje pogojev za vpis v višji letnik,
- povprečno število pristopov na študenta za uspešno opravljen posamezni predmet,
- povprečno število komisijskih izpitov pri posameznem predmetu in
- povprečna ocena predmeta v primerjavi s povprečno oceno generacije. Primer pregleda zbranih podatkov

Preglednica 5.2.6 Pristopi in uspešnost študentov na izpitih

Izbrano študijski leto	Število izpitnih rokov	Število prijavljenih	Nezadostna ocena	Pozitivna ocena	Delež pozitivne ocene
------------------------	------------------------	----------------------	------------------	-----------------	-----------------------

Dodiplomski študijski program A

Preglednica 5.2.6 – se nadaljuje

Dodiplomski študijski program B

Dodiplomski študijski program B

Dodiplomski študijski program C

Število izpitnih rokov (skupno)

VZ izdeluje analize z namenom lažjega načrtovanja števila študentov za novo študijsko leto (na primer število skupin v posameznem letniku). Podatke spremlja dvakrat na leto (po zimskem in poletnem izpitnem obdobju). V analizo opravljenih študijskih obveznosti so vključeni opravljeni izpiti ne glede na čas, ko je študent izpit dejansko opravil. Ta podatek VZ pove, koliko študentov ima opravljen posamezen izpit, ne pa tudi tega, kakšna je bila uspešnost študentov, ki so pristopili na posamezen izpitni rok v določenem obdobju (na primer zimsko izpitno obdobje). Za poglobljeno analizo uspešnosti študentov je VZ nadgradil analizo z oceno prehodnosti pri posameznem izpitnem roku. Poglobljena analiza je omogočila pregled prijavljenih študentov na izpitni rok, število pozitivno oziroma negativno ocenjenih in delež pozitivno ocenjenih študentov.

c. Vidik dosežkov študentov ob zaključki študija

Analizo dosežkov študentov ob zaključki študija VZ spremlja ločeno po študijskih programih. Znotraj posameznega študijskega programa je pripravljena poglobljena analiza glede na posamezno katedro in posameznega mentorja/somentorja oziroma tutorja.

Primeri kazalnikov uspešnosti VZ:

- število in odstotek diplomantov (v programu, v posamezni katedri, na posameznega mentorja, somentorja);
- povprečna ocena diplomskih del (v programu, v posamezni katedri, na posameznega mentorja);
- sorazmerje povprečne ocene opravljenih izpitov in ocene diplome;
- odstotek predlogov za nagrade (po programu, po katedri, po mentorjih);
- predlogi za nagrade (po programu, po katedri, po mentorjih);

- ocena porazdeljenosti diplom med mentorji;
- analiza sestave komisije za zagovor;
- število somentorjev pri diplomskih nalogah;
- sorazmerje povprečne ocene opravljenih izpitov in ocene diplome;
- analiza sestave komisije za zagovor.

Primer pregleda zbranih podatkov

Preglednica 5.2.7 Dolžina trajanja študija

Vrsta študija	Dolžina trajanja študija					
	Leto (x)			Leto (y)		
	Povprečna	Najmanj	Največ	Povprečna	Najmanj	Največ
A						
B						
C						

VZ analizo dosežkov študentov ob zaključku študija spremlja dvakrat na leto. Januarja sporoči število diplomantov na ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, oktobra pa je narejena interna analiza zaradi organizacije podelitve diplom.

Načini spremljanja dosežkov študentov na izbranem VZ se ves čas dopolnjujejo in nadgrajujejo. Ponavljajoče se analize v različnih študijskih letih omogočajo VZ tako primerjavo znotraj VZ kot zunaj njega.

6 UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

Ob velikih spremembah v visokem šolstvu so VZ spodbujeni k intenzivnejšemu iskanju mehanizmov, ki bi omogočili večjo uspešnost VZ. K temu jih med drugim spodbujajo tudi:

- nacionalni program visokega šolstva, ki želi povečati delež prebivalstva, zlasti mladih generacij, v terciarnem izobraževanju;
- spremenjeni način financiranja VZ, ki upošteva notranjo učinkovitost izobraževanja (medsebojni odnos med vpisanimi študenti in diplomanti);
- konkurenčnost diplomantov na trgu zaposljivosti.

Uspešnost VZ je opredeljena kot stopnja doseganja zastavljenih ciljev. S kazalniki kot na primer prehodnost študentov med letniki in čas trajanja študija VZ preverja, spodbuja in spremlja uresničitev zastavljenih ciljev. Pri pregledu literature in zakonodaje s področja kakovosti in evalvacije visokega šolstva lahko ugotovimo, da se je sistem spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu začel postopoma vzpostavljati leta 1996. Začetek sprememb pa predstavlja sprejetje Meril za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela leta 2004. Eden od primernejših načinov spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu je samoevalvacija, ki jo izvaja tudi izbran VZ.

V empiričnem delu so predstavljena mnenja in stališča študentov do odgovornosti, dejavnikov ter predlogov za uspešnejši študij s pregledom aktivnosti za izboljšanje dosežkov študentov, ki jih VZ že izvaja. Sledi analiza aktivnosti VZ na področju spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti ter vsebinski pregled izbranih analiz in kazalnikov s področja spremljanja dosežkov študentov.

Analiza anketnih vprašalnikov z vidika odgovornosti za uspešnejši študij kaže zavedanje študentov, da so sami ključni dejavnik uspešnosti študija in da nosijo največjo odgovornost. To bi lahko pomenilo tudi »razbremenitev« očitkov, kaj VZ ne stori, pa bi moral, itd. VZ lahko to predstavlja spodbude in izzive, da se loti tistih ukrepov, ki bodo vplivali na delovanje in le zgolj zavedanje o potrebnosti uspešnega študija.

Na dosežke študentov vplivajo tudi dejavniki, ki spodbujajo oz. ovirajo uspešnost študija. Študenti so jih opredelili z vidika:

- VZ (način izvedbe študijskega programa in razporeditev izpitnih rokov);
- študentov (odnos do študija in karakterne značilnosti posameznega študenta);
- visokošolskih učiteljev in sodelavcev (način izvedbe predavanj in vaj ter odnos do študentov);
- družine (odnos s starši);
- prijateljev (odnos z prijatelji).

Iz analize dejavnikov je razvidno, da so študenti pogosto naštevali dejavnike, ki so se zrcalno ponovili v obeh skupinah (npr; spodbuda – redno obiskovanje predavanj, ovira – neredno obiskovanje predavanj). Študenti vidijo možnost za uspešnejši študij v večjem sodelovanju med študenti, izvedbi predavanj v manjših skupinah, zaporedni izvedbi predmetov, pestrejši ponudbi delavnic in svetovanju. Plačljiv študij in ukinitev absolventskega staža po mnenju študentov ne bi pripomogla k uspešnejšemu študiju. Med dejavnike, ki predstavljajo razloge za nižjo uspešnost študija študenti ocenijo neustrezne učne navade študentov in neustrezno predznanje študentov pri nekaterih predmetih. V nadaljevanju študenti ocenijo neustrezne učne metode pri nekaterih predmetih, neustrezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja, ni sprotnega preverjanja znanja ter neustrezen izbor študijske literature in virov. Kot najmanj izrazite dejavnike, ki negativno vplivajo na uspešnost študija, študenti ocenijo namerno podaljševanje študija zaradi ugodnosti, ki jih imajo redni študenti (bivanje v študentskem domu, prejemanje družinske pokojnine ipd.), v preobsežnem času za pisanje diplomskega dela, psihološke ovire (vstop v svet odraslih, samostojno življenje ipd.) in namerno podaljševanje študija zaradi težav z zaposlitvijo.

Iz pregleda aktivnosti na področju spremljanja, ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti je razvidno, da VZ od študijskega leta 1999/2000 dalje redno izvaja institucionalno samoevalvacijo, ki je opredeljena tudi kot proces zbiranja in analiziranja kvalitativnih in kvantitativnih informacij. Primerjava aktivnosti med različnimi študijskimi leti omogoča vpogled v razvoj instrumentarija in metodologije. Enostavna obdelava podatkov se z uvedbo novega informacijskega sistema nadgradi z poglobljenimi analizami, k boljšemu razumevanju pa pripomorejo mnenja in stališča brucev, študentov, diplomantov, visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter podpornih

služb itd. dobljena preko anketnih vprašalnikov. Sistematično spremljanje dogovorjenih analiz skozi različna študijska leta so VZ v pomoč pri oceni stanja, opredelitvi vzrokov in sprejemanju ukrepov za izboljšanje stanja. Na podlagi pridobljenih informacij se vodstvo VZ odloča v smeri dolgoročnih, srednjeročnih in kratkoročnih ciljev.

Iz raziskave, čeprav je narejena kot študija primera lahko izluščimo naslednja priporočila. Študentom priporočamo, da redno obiskujejo predavanja in vaje, se sproti učijo in delajo na osebni rasti. Visokošolskim učiteljem in sodelavcem priporočamo, da nadaljujejo z razvojem učnih metod in omogočijo študentom večjo dostopnost pogovornih ur preko različnih medijev.

VZ priporočamo, da nadaljuje z razvojem:

- instrumentarijev in metodologije na področju spremljanja, ugotavljanja in spremljanjem kakovosti,
- samoevalvacijskega poročila in
- aktivnosti, ki pripomorejo k boljšim dosežkom študentov.

Proces samoevalvacije in izboljševanja je v bistvu nedokončan proces, ki mora biti prisoten v celotnem obdobju delovanja VZ (Rozman et al. 1999, 286). Na podlagi ugotovitev je razvidno, da se tega zaveda tudi vodstvo VZ. Do zdaj je VZ v vseh študijskih letih ocenjeval lastno delo, zdaj je čas, da z namenom zunanje povratne informacije začne s postopkom zunanje evalvacije znotraj slovenskega visokošolskega sistema oziroma mednarodne presoje kakovosti. Na tak način bo VZ lahko dobil nov vpogled v svoje delovanje, kar mu bo lahko v pomoč pri doseganju vizije, da postane član skupine najbolj kakovostnih evropskih poslovnih šol s prepoznavnim vplivom na uspešnost gospodarstva in širšega družbeno-ekonomskega okolja v prostoru srednje in jugovzhodne Evrope ter Sredozemlja.

LITERATURA IN VIRI

- Bažon, K. (ur.) et al. 2002. *Poročilo 2001–2002*. Koper: Visoka šola za management Koper.
- Bažon, K. (ur.) et al. 2003. *Poročilo 2002–2003*. Koper: Fakulteta za management Koper.
- Bell, J. 1993. *Doing your research project*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Bergenski komunike*. 2005. http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf (16. julij 2007).
- Berlinski komunike*. 2003. http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Bolonjski_proces/Berlin_komunike_slo.pdf (25. avgust 2008).
- Bevc, M. 1997. *Financiranje, razvoj in učinkovitost visokega izobraževanja*. Doktorska disertacija.
- Bevc, M. 1999. *Financiranje, učinkovitost in razvoj izobraževanja*. Radovljica: Didakta.
- Biloslavo R. in R. Strašek (ur.) 2007. *Študijski vodnik. Študijsko leto 2007/2008*. Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
- Bolonjska deklaracija*. 1999. http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Bolonjski_proces/bolonjska_deklaracija.pdf (16. julij 2007).
- Borahan, N. G. in R. Ziarati. 2002. Developing Quality Criteria for Application in the Higher Education Sector in Turkey. *Total Quality Management* 13 (7): 913–926.
- Brejc, M. 2005. *Evalvacija izobraževalnega programa v luči izboljšanja kakovosti organizacije – študija primera*. Magistrska naloga.
- Brejc, M. in N. Trunk Širca. 2007. Sistemi vodenja kakovosti – sinergija med notranjo in zunanjo evalvacijo. V *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 2, 41–50.
- Brookes, M. in N. Downie. 2002. *Managing Change: The Value of Student Feedback*. EuroCHRIE Congress. Barcelona.

Literatura in viri

- Cergol, J. et al. 2008. *Analiza prijave in vpisa v študijsko leto 2007/2008*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Visokošolska prijavno-informacijska služba.
- Černetič, M. 1999. *Ekonomika izobraževanja in raziskovanja – skripta*. Kranj: Moderna organizacija.
- Egger, N. 2004. *Tips and tricks for dealing with SAP Bussines Information Warehouse. SAP BW Proffesional*. Bonn: SAP Press.
- Erčulj, J. in N. Trunk Širca (ur.). 2000. *S sodelovanjem do kakovosti. Mreže učečih se šol*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Flere, Sergej. 2000. *Sociološka metodologija: temelji družboslovnega raziskovanja*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Ferfila, B. in P. Kovač. 2000. *Javne politike in javna ekonomika*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/2007, national Trends in the Bologna Process*. 2007. Brussels: Eurydice.
- Fraenkel, Jack R. in Norman E. Wallen. 1990. *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Hopkins, D. 1989. *Evaluation for school development*. Bristol: Open University Press.
- Istenič Starčič A., N. Trunk Širca in N. Vraneš et al. 2003. *Institucionalno samoevalvacijsko poročilo, študijsko leto 2002/2003*. Interno gradivo, Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.
- Inmon, W. H. 1993. *Building the data warehouse*. New York: Wiley.
- Mlačak R. (prev.) 2003. *Izobraževanje in usposabljanje v Evropi: različni sistemi, skupni cilji za 2010*. Ljubljana: Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS).
- Jelenc-Krašovec, S. 2003. *Univerza za učečo se družbo: kako univerza sledi tokovom sodobnega izobraževanja*. Ljubljana: Sophia.
- IPRS – Informacijski pooblaščenec RS. 2008. *Katalog zbirk osebnih podatkov*. [Http://www.iprs.si/index.php?id=159&no_cache=1&tx_register_pi1\[mode\]=1&tx_register_pi1\[pointer\]=&tx_register_pi1\[sifra\]=0ypnba1sfvki2oxph2gvvyhmm2056i](http://www.iprs.si/index.php?id=159&no_cache=1&tx_register_pi1[mode]=1&tx_register_pi1[pointer]=&tx_register_pi1[sifra]=0ypnba1sfvki2oxph2gvvyhmm2056i)

d&tx_register_pi1[sword]=fakulteta %20za %20management %20koper&tx_register_pi1[showUid]=9971&tx_register_pi1[piz]=45494 (16. 5. 2008).

Informacijski pooblaščenec RS – IPRS. 2008a. *Kaj so osebni podatki in kdaj se lahko obdelujejo?* [Http://www.ip-rs.si/pogosta-vprasanja/varstvo-osebni-podatkov/#c301](http://www.ip-rs.si/pogosta-vprasanja/varstvo-osebni-podatkov/#c301) (16. maj 2008).

Kamnar, H. 2000. Merjenje gospodarnosti, uspešnosti in učinkovitosti opravljanja javne službe. V *Državno revidiranje in novosti v javnih financah*, ur. N. Borak, 137–149. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.

Kobeja, B. 2002. *Napotki za pisanje seminarske in diplomske naloge*. Koper: Visoka šola za management Koper.

Kump, S. 1994. *Akademska kultura*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kump, S. 1995. *Samoevalvacija v visokem šolstvu*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Kump, S. 1996. *Sistemi za zagotavljanje kakovosti v izobraževanju*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Kusek J. Z. in R. C. Rist. 2004. *Ten Steps to a Result – Based Monitoring and Evaluation Sistem*. Washington: The World Bank.

Lesjak D. (ur.) 2003. *Študijski vodnik. Študijsko leto 2003/2004*. Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.

Lesjak D. (ur.) 2004. *Študijski vodnik. Študijsko leto 2004/2005*. Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.

Lesjak D. 2005. (ur.) *Študijski vodnik. Študijsko leto 2005/2006*. Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.

Lizbonska konvencija. 1997. http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Lisbon_convention.pdf (16. julij 2007).

Londonski komunike. 2007. http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Bolonjski_proces/London_komunike_slo.pdf (25. avgust 2008).

Literatura in viri

- Madaus, G. F. in T. Kellaghan. 2000. Models, metaphors, and definitions in evaluation. V *Evaluation models viewpoints on educational and human services evaluation*. Boston/Bordrecht/London: Kluwer Academic Publishers.
- Marentič Požarnik, B. et al. 2001. *Visokošolski pouk – malo drugače*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Merila za spremljanje, ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti VZ, študijskih programov ter znanstvenoraziskovalnega, umetniškega in strokovnega dela. *Uradni list RS*, št. 124/2004.
- Merriam, S. B. 1998. *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mesec, B. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mihevc, B. et al. 1998. *Za boljšo kakovost študija*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Mužič, V. 1994. Atributi kvalitativne in kvantitativne paradigme pedagoškega raziskovanja. *Sodobna pedagogika* 45 (1–2): 39–51.
- NPVS – Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije. *Uradni list RS*, št. 20/2002.
- Pečar, Z. et al. 2008. Razvoj sistema kakovosti v terciarnem izobraževanju: zaključno poročilo projekta v okviru ciljno-raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013«. Ljubljana: Fakulteta za upravo: Koper: Fakulteta za management.
- Pravilnik o zavarovanju osebnih in zaupnih podatkov. *Uradni list RS*, št. 0221–12/2005.
- Praška deklaracija*. 2001. http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Prague_communiqutheta.pdf (16. julij 2007).
- ReNPVS – Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2007–2010. *Uradni list RS*, št. 94/2007.
- Rodman, K. 2008. Bolonjski proces 2010 ali konec začetka. *Management* 3 (1): 85–98.

- Rudestam, K. E. in R. R. Newton. 2001. *Surviving your dissertation: a comprehensive guide to content and process*. London: Sage.
- Sagadin, J. 1993. *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Salamanca deklaracija*. 2000. http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/salamanca_convention.pdf (16. julij 2007).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2002. Ljubljana: DZS.
- Slovenski standard. SLS ISO 8402, Kakovost – slovar*. 1993. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za standardizacijo in meroslovje.
- Slovenski standard. SIST EN ISO 9001, Sistemi vodenja kakovosti – zahteve*. 2000. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za standardizacijo in meroslovje.
- Sobočan, B. 2003. Obvladovanje poslovnih procesov. *Kakovost – revija slovenskega združenja za kakovost*, 2 (junij): 10–12.
- Sorbonska deklaracija*. 1998. http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Sorbonne_declaration.pdf (16. julij 2007).
- Stemberger, M. 2001. *Vrednost informacijskih tehnologij v poslovnem svetu*. [Http://www.drustvo-informatika.si/dogodki/arhiv/dsi2001/sekcija_b/stemberger.doc](http://www.drustvo-informatika.si/dogodki/arhiv/dsi2001/sekcija_b/stemberger.doc) (17. 7. 2008).
- Sulčič V. in N. Trunk Širca. 2004. *Poročilo o učinkovitosti študija na FM za študijsko leto 2003/2004*. Interno gradivo, Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2008. *Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2007/08 – končni podatki*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1568](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1568) (14. 4. 2008).
- SURS. 2008a. *Diplomanti 2007/2007*. [Http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp)* (14. 4. 2008).
- Sallis, E. 1993. *Total quality management in education*. London: Kogan Page..
- Swiering J. in A. Wierdsma. 1992. *Becoming a learning organization: beyond the learning curve*. Wokingham: Addison-Wesley.

Literatura in viri

- Tratnik, M. 2002. *Osnove raziskovanja v managementu*. Koper: Visoka šola za management.
- Trnavčevič, A. et al. 2000. *Raznolikost kakovosti*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Trnavčevič, A. 2001. Kvalitativna in kvantitativna paradigma pedagoškega raziskovanja: izhodišča in dileme. *Sodobna pedagogika* 52 (2): 26–35.
- Trunk Širca, N. in M. I. Tavčar, 1998. *Management nepridobitnih organizacij*. Koper: Visoka šola za management.
- Trunk Širca, N. in N. Vraneš et al. 1999. *Poročilo 1995–1999*. Koper: Visoka šola za management.
- Trunk Širca, N. et al. 2000. *Poročilo 1999–2000*. Koper: Visoka šola za management.
- Trunk Širca, N. et al. 2001. *Poročilo 2000–2001*. Koper: Visoka šola za management Koper.
- Trunk Širca, Nada. 2001b. Evalvacija. V *Strateški management in management sprememb*, 11–15. Koper: Visoka šola za management v Kopru.
- Trunk Širca, N. 2002a. *Understanding the interwoven processes of institutional evaluation and continuous improvement: an action research study*. Doktorska disertacija, Manchester Metropolitan University.
- Trunk Širca, N. in N. Vraneš (ur.) 2002b. *Študijski vodnik. Študijsko leto 2002/2003*. Visoka šola za management v Kopru.
- Trunk Širca, N. in N. Vraneš et al. 2003. *Institucionalno samoevalvacijsko poročilo, študijsko leto 2001/2002*. Interno gradivo, Visoka šola za management Koper.
- Trunk Širca, N. in N. Vraneš et al. 2003b. *Institucionalno samoevalvacijsko poročilo, študijsko leto 2002/2003*. Interno gradivo, Visoka šola za management Koper.
- Trunk Širca N. (ur.) 2006. *Študijski vodnik. Študijsko leto 2006/2007*. Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
- Univerza na Primorskem. 2006. *Pravila Univerze na Primorskem, Fakultete za management*. Poslovni dokumenti, Fakulteta za management.
- Univerza na Primorskem. 2003. Statut Univerze na Primorskem. *Uradni list RS*, št. 73/03.

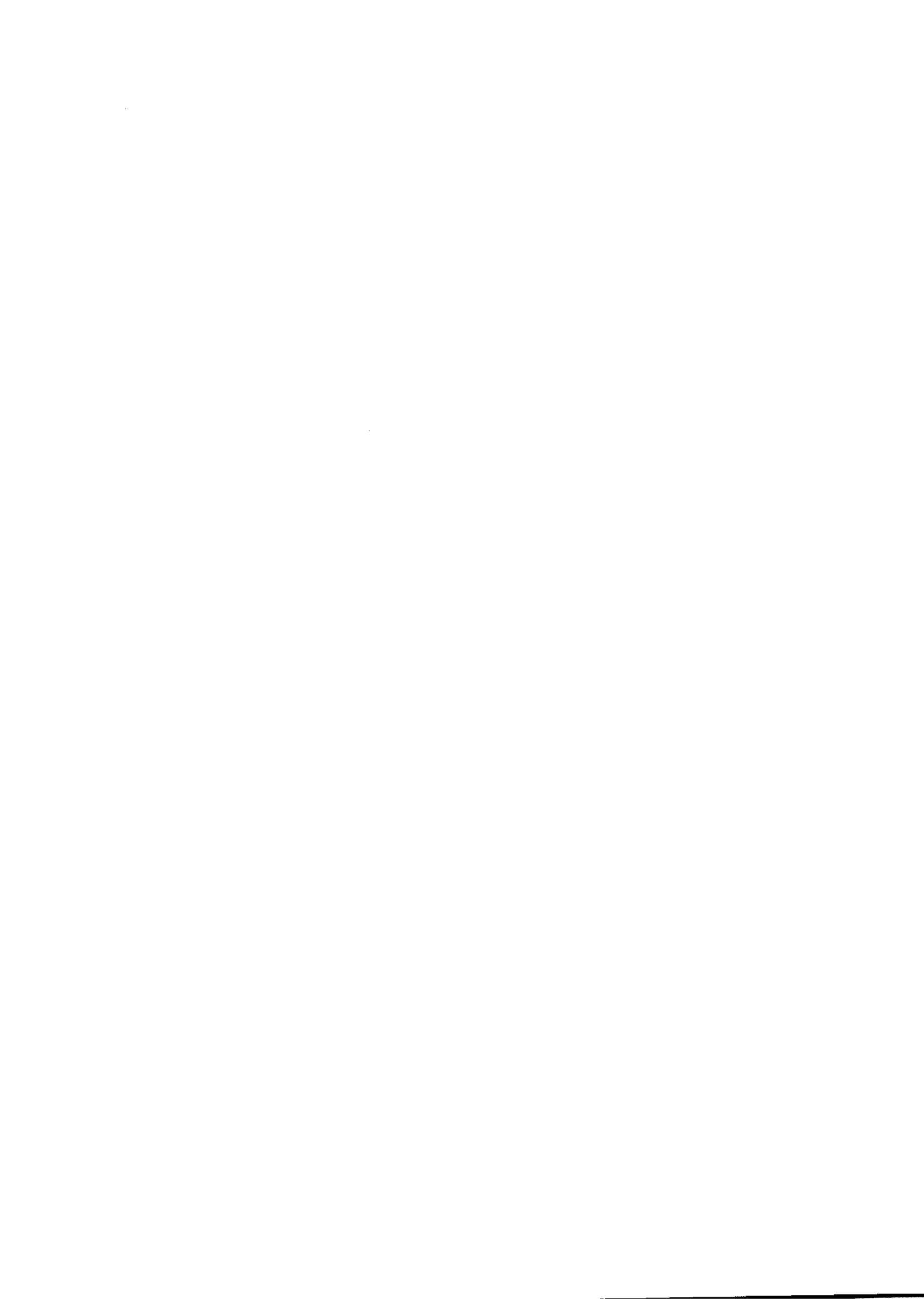
- Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008. *Uradni list RS*, št. 134/03.
- Visoka šola za management. 2002. *Poročilo o prehodnosti študentov dodiplomskega študija*. Interno gradivo, Visoka šola za management.
- Worthen, R. B., Sanders, R. J. in J. L. Fitzpatrick. 1987. *Program evaluation: Alternative approaches and Practical Guidelines*. 2. izd. New York: Longman.
- Zakon o visokem šolstvu – ZVIS. *Uradni list RS*, št. 67/93.
- Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo) – ZVIS – UPB2. *Uradni list RS*, št. 10/04.
- Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo) – ZVIS – UPB3. *Uradni list RS*, št. 119/06.
- Zakon o varstvu osebnih podatkov (uradno prečiščeno besedilo) – ZVOP-1–UPB1. *Uradni list RS*, št. 94/07.
- Zgaga, P. 2000. Educational policy and quality in education. V *Ways towards quality in Education* Stronach, I. et al (ur.), 193-199. Ljubljana: Open Society Institut, National Leadership School, Koper: College of Management in Koper.
- Yin, R. K. 1994. *Case study research: design and methods*. London: SAGE.

PRILOGE

Priloga 1 Anketni vprašalnik za študente

Priloga 2 Popis analizirane dokumentacije izbranega visokošolskega zavoda

ANKETNI VPRAŠALNIK ZA ŠTUDENTE
USPEŠNOST IN UČINKOVITOST ŠTUDIJA V VISOKEM ŠOLSTVU
ANKETNI VPRAŠALNIK ZA DODIPLOMSKE ŠTUDENTE FM

Prosimo vas, da odgovorite na zastavljena vprašanja:

1. Kdo je po vašem mnenju najbolj odgovoren za uspešnost in učinkovitost študija?

(rangiraj; 1 v največji meri – 5 oziroma 6 v najmanjši meri):

☐ VZ	☐ družina
☐ študenti/jaz sam	☐ prijatelji
☐ visokošolski učitelji in sodelavci	☐ drugo:
- _____

2. Kaj bi lahko naredil VZ za uspešnejši in učinkovitejši študij?

3. Kaj bi lahko naredil(-a) sam(-a), da bi bil(-a) pri študiju uspešnejši(-a) in učinkovitejši(-a)?

4. Kaj bi lahko naredili visokošolski učitelji in sodelavci za uspešnejši in učinkovitejši študij?

5. Kaj bi lahko naredila družina za uspešnejši in učinkovitejši študij?

6. Kaj bi lahko naredili prijatelji za uspešnejši in učinkovitejši študij?

7. Naštejte tri dejavnike, ki po vašem mnenju pomembno vplivajo na večjo učinkovitost in uspešnost študija!

1. _____
2. _____
3. _____

Priloga 1

8. Naštejte tri dejavnike, ki po vašem mnenju najbolj ovirajo pri učinkovitosti in uspešnosti študija!

1. _____
2. _____
3. _____

9. K uspešnejšemu in učinkovitejšemu študiju bi lahko pripomoglo tudi

(obkroži: 1 – v največji meri; 5 – v najmanjši meri):

Večje sodelovanje med študenti	1	2	3	4	5
Izvedba različnih delavnic (na primer uspešni študij, načrtovanje kariere ...)	1	2	3	4	5
Vodena študentska klepetalnica »Kje študenta čevelj žuli?«	1	2	3	4	5
Uvedba šolnine na rednem študiju	1	2	3	4	5
Ukinitev absolventskega staža	1	2	3	4	5
Zaporedna izvedba predmetov	1	2	3	4	5
Drugačna organizacijska izvedba – manjše skupine	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

10. Kateri so razlogi za nižjo uspešnost in učinkovitost študija?

(obkroži: 1 – v največji meri; 5 – v najmanjši meri)

Neustrezno predznanje študentov pri nekaterih predmetih	1	2	3	4	5
Neustrezne učne navade študenta	1	2	3	4	5
Neustrezne učne metode pri nekaterih predmetih	1	2	3	4	5
Neustrezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja	1	2	3	4	5
Ni sprotnega preverjanja znanja	1	2	3	4	5
Neustrezen izbor študijske literature in virov	1	2	3	4	5
Preveč časa za pisanje diplomskega dela	1	2	3	4	5
Namerno podaljševanje študija zaradi težav z zaposlitvijo	1	2	3	4	5
Namerno podaljševanje študija zaradi drugih ugodnosti (na primer bivanje v študentskem domu, pokojnine ipd.)	1	2	3	4	5
Psihološke ovire (»vstop« v svet odraslih, samostojno življenje ipd.)	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

11. Vaša misel za konec:

Prosimo, izpolnite še:

Spol (označi):

moški

ženski

Starost (napiši): _____ let

Predhodno zaključena smer izobrazbe (označi):

ekonomska

drugo

Delovna doba (napiši): _____ let

Način študija (označi):

redni

izredni

Letnik študija (označi):

prvič prvi

prvič drugi

prvič tretji

ponovno prvi

ponovno drugi

ponovno tretji

Prvo študijsko leto na FM sem se vpisal v letnik (označi):

prvi

drugi

tretji

Predavanja oziroma vaje obiskujem (označi):

vedno

občasno

skoraj vedno

nikoli

Število opravljenih izpitov (napiši): _____

Povprečna ocena opravljenih izpitov (napiši): _____

Zahvaljujemo se vam za vaš čas, ki ste si ga vzeli za izpolnitev anketnega vprašalnika, in vaše odgovore.

**POPIS ANALIZIRANE DOKUMENTACIJE IZBRANEGA
VISOKOŠOLSKEGA ZAVODA**

1. *Institucionalno samoevalvacijsko poročilo, študijsko leto 2001/2002.* Interno gradivo, Visoka šola za management Koper.
2. *Institucionalno samoevalvacijsko poročilo, študijsko leto 2002/2003.* Interno gradivo, Visoka šola za management Koper.
3. *Letno poročilo za leto 2006.* Interno gradivo, Univerza na primorske. Fakulteta za management Koper.
4. *Letno poročilo za leto 2007.* Interno gradivo, Univerza na primorske. Fakulteta za management Koper.
5. *Mesečno poročanje študijskih središč o izvedbi izobraževalnega procesa.* Interna gradiva, Univerza na primorskem. Fakulteta za management Koper.
6. *Poročilo 1995 – 1999.* Koper: Visoka šola za management Koper.
7. *Poročilo 1999 – 2000.* Koper: Visoka šola za management Koper.
8. *Poročilo 2000 – 2001.* Koper: Visoka šola za management Koper.
9. *Poročilo o učinkovitosti študija 2003/2004.* Koper: Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
10. *Poročilo o učinkovitosti študija 2004/2005.* Koper: Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
11. *Poročilo o prehodnosti študentov dodiplomskega študija 2002.* Interno gradivo. Koper: Visoka šola za management.
12. *Pravila UP FM 2006.* Koper: Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
13. *Program dela za leto 2007.* Koper: Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
14. *Program dela za leto 2008.* Koper: Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
15. *Študijski vodniki UP FM.* Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.
16. *Zapisniki kolegija dekana.* Interna gradiva, Univerza na primorske. Fakulteta za management Koper.

Priloga 2

17. *Zapisniki posvetov visokošolskih učiteljev in sodelavcev, ter raziskovalcev UP FM. Interna gradiva, Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper.*
18. *Zapisniki senata UP FM. Interna gradiva, Univerza na primorske. Fakulteta za management Koper.*

